

**ONDERBOUWING GEKKENWERK,
Werkdocument 1.**

Lijst met vindplaats van alle besluiten (plus beschrijving van de inhoud) tot wettelijke bescherming/wijziging van de inhoud en de exameneisen voor de opleiding B-ziekenverpleging, vanaf de Wet tot Wettelijke bescherming van het diploma Ziekenverpleging van 2 mei 1921 (Staatsblad no.702), de eerste regeling van december 1923 tot en met de laatste regeling van januari 1986 (herdrukt in 1991). Incidenteel worden ook besluiten gemeld omtrent aanpalende opleidingen; dit voorzover deze besluiten van invloed zijn op de B-opleiding.

Staatsblad no. 702, 2 mei 1921

Publicatie van de Wet van 2 mei 1921 tot wettelijke bescherming van het Diploma Ziekenverpleging.

De Wet tot Wettelijke Bescherming van het Diploma Ziekenverpleging kent 12 artikelen. Artikel 1 beschermt twee diploma's: het diploma A (gewone ziekenverpleging, vallend onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Arbeid, afdeling Volksgezondheid) en het diploma B (verpleging van zenuwzieken en krankzinnigen, vallend onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw); Artikel 2 beschrijft dat de overheid voor bijzondere onderdelen van de verpleging een aantekening op het diploma kan geven; en dat ook hieraan een titel en een bevoegdheid gekoppeld is; Artikel 3 stelt vast dat een diploma alleen geldig is als het verkregen is door het examen af te leggen in een door de minister erkende opleidingsinrichting en maakt vrijstellingen op het curriculum mogelijk voor gediplomeerden die ook het tweede diploma willen behalen; Artikel 4 regelt de samenstelling van de examencommissie –met 'regerings-deskundigen'– en dus de controle op de examinering alsmede dat de beide betrokken ministers de vorm van de diploma's bepalen; Artikel 5 creëert de mogelijkheid dat in het buitenland verworven diploma's in de verpleging gelijkgesteld kunnen worden aan het Nederlandse diploma; Artikel 6 introduceert een onderscheidingsteken (een insigne), door het Rijk ter beschikking te stellen, dat de gediplomeerde verpleger en of verpleegster verplicht en zichtbaar moet dragen tijdens diensttijd. Er zijn twee van zulke tekenen: een voor A- en een voor B-verplegenden en deze dragen een doorlopend nummer. Erfgenamen moeten het teken terugsturen naar de Inspecteur na overlijden van betrokkene; Artikel 7 stelt dat de overheid voorschriften kan uitvaardigen voor allen die diploma A, diploma B of een daaraan gelijk gesteld diploma hebben verworven; Artikel 8 is een overgangsbepaling: de overheid maakt het mogelijk dat ook diploma's die reeds behaald zijn of binnen twee jaar na het van kracht worden van de wet behaald zullen worden, recht geven op de titel; Artikel 9 gaat over de wijze van controle op de wet: met het opsporen van overtredingen van deze wet worden zowel alle politie-functionarissen als de betrokken Inspecteurs van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid (voor diploma A) en de Inspecteur van het Staatstoezicht op krankzinnigen en krankzinnigengestichten (diploma B) belast; Artikel 10 sanctioneert het onbevoegd dragen van de titel van verpleger of verpleegster of van een onderscheidingsteken met een boete van fl. 100,-- of een gevangenisstraf van 2 weken; Artikel 11 bevestigt nog eens dat de kwesties die in deze wet strafbaar zijn gesteld worden beschouwd als overtredingen; artikel 12 stelt vast dat de Wet in werking treedt op een door beide Ministers te bepalen dag.

De uitwerking van deze 12 artikelen kost geld. Dit geld is allereerst nodig voor het toekennen van een subsidie aan de zorg-/opleidingsinstellingen ter waarde van fl. 300,-- à fl. 400,-- per verplegende leerling -in totaal reserveert Minister van Arbeid dhr. P.J.M. Aalberse daar op zijn begroting fl. 150.000,--¹ voor; het exacte subsidiebedrag moet al werkende weg ontdekt worden- maar daarbovenop komen nog de kosten voor het aanleggen van een register, het opstellen en publiceren van curricula, het drukken van praktijk- en rapportenboekjes, het laten ontwerpen en produceren van een insigne, etcetera. Juist in de zomer van 1921 krijgt het Rijk het echter financieel heel moeilijk. Daardoor duurt het enkele jaren voordat de Wet kracht van Wet kan verkrijgen. Teneinde de invoeringsdatum naderbij te brengen, stelt de Vaste Commissie over Verplegende Zaken van de CGR op 19-12-1922 vast, dat de controle op de opleiding die de Staat met de Wet nastreeft belangrijker is dan de subsidie die de Staat ter beschikking zou stellen. Het lijkt de Vaste Commissie een haalbaar idee, dat de zorginstellingen de opleiding zelf betalen, en dat van de verplegers en verpleegsters zelf wordt verwacht dat zij een examengeld betalen. Kosten: fl. 15,00 per persoon. De overheid

¹ Handelingen der Staten Generaal 1920-1921, *Staatsbegroting voor het dienstjaar 1920*, artikel 139, te vinden in Bijlage A , Hoofdstuk VII, Middelen, deel 2, XA, 2

neemt deze suggestie met graagte over. De Staat der Nederlanden wil dus wel graag invloed op de curricula van de diverse opleidingen in de verpleging alsmede Staatstoezicht bij de eindexamens, doch bij voorkeur gratis. De verplegenden betalen zo in feite zelf hun opleiding, door tijdens hun leerlingentijd goedkope arbeid te leveren en door bovendien voor het eindexamen en het insigne een examengeld te betalen.

In het Staatsblad nummer 541 van 6 december 1923² staat afgedrukt dat de Wet tot wettelijke bescherming van het diploma Ziekenverpleging vanaf 1 januari 1924 van kracht zal zijn. Van dan af erkent de Wet in artikel 3.1:

*...Diploma's aan hen, die een examen hebben afgelegd volgens een programma, dat Onze Ministers met de uitvoering van deze Wet belast, vaststellen, en die in een der door Onze voornoemde Ministers erkende ziekeninrichtingen zijn opgeleid op de wijze, door onze Ministers vast te stellen.....*³

Voor de praktijk van de krankzinnigenverpleging betekent de wet, dat m.i.v. 1-1-1924 de diploma's van de Nederlandsche Vereeniging voor Psychiatrie & Neurologie, van de Vereeniging tot Christelijke Verzorging van Geestes- en Zenuwzieken⁴, en van de Examencommissie voor de Rijks Krankzinnigen Gestichten wettelijk worden erkend als recht verschaffend op de titel van krankzinnigenverpleger of –verpleegster.⁵ De overheid probeert de uniformiteit in deze drie –verschillende- opleidingscurricula te bevorderen middels het instellen van verplicht toezicht bij de eindexamens door 'Rijksgedelegeerden'. Door de instellingen te verplichten juist een Rijksgedelegeerde vanuit een andere gezindte of organisatie bij het examen te laten meekijken, hoopt de overheid deze uniformiteit te bereiken.

De eerste Beschikking (december 1923) waarin de A- en de B-opleiding geregeld worden, komt mede tot stand op basis van adviezen, gegeven door de Commissie voor zaken van ziekenverpleging (opgericht d.d. 1914⁶) van de Centrale Gezondheids Raad d.d. 16-2-1920, inzake regeling van de opleiding en examens van de verplegenden in de krankzinnigengestichten en aanverwante inrichtingen.⁷

Nederlandsche Staatscourant van 31-12-1923, nummer 252

Publicatie van Beschikking van Ministers van Arbeid, Handel en Nijverheid en van Binnenlandsche Zaken van 13/17 december 1923, no. 534 C, afd V. en no. 1621, afdeling Armweezen.

Wat betreft diploma B (Hoofdstuk II, vanaf artikel 11) behelst de Beschikking dat leerlingen krankzinnigenverpleging gedurende het eerste jaar herhalingsonderwijs dienen te volgen, tenzij zij na de lagere school minimaal drie jaar op een HBS hebben gestudeerd of de ULO succesvol hebben afgerond. In de A wordt deze eis niet gesteld.⁸ Er wordt geen eis gesteld aan de leeftijd waarop men aan de B-opleiding mag beginnen; een kandidaat mag echter pas

² Vergragt, J.H. en Vries de, J. (1968). *Ziekenverpleging, De Wet tot wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging*, bijgewerkt tot 1967, editie Schuurman & Jordens, Zwolle: N.V.Uitgeversmaatschappij Tjeenk Willink, 16

³ Staatsblad, 2 mei 1921, nummer 702, pag 2.

⁴ Dit diploma werd verkregen vanwege de Gereformeerden Bond van Vereenigingen en Stichtingen van Barmhartigheid in Nederland, de VCVvK was hier in 1920 een band mee aangegaan, Bron: Lindeboom en van Lieburg, *Gedenboek van de Vereeniging tot Christelijke Verzorging van Geestes- en Zenuwzieken 1884-1984*, 141

⁵ Staatsblad, 15 december 1923, no. 22

⁶ CGR Voorstellen en Verslagen 1917, no 19, 21-4-1917; Rapport van de Commissie inzake een programma voor de opleiding en examens van verplegenden, dd. 21-4-1917, omtrent enige vragen door den Minister van Staat, Minister van BiZa gedaan naar aanleiding van het door den Raad aan Z-E aangeboden ontwerpprogramma

⁷ In deze Commissie zaten de heren Dr. W.M. Pijnappel, Dr. H.J.Laméris, Mr. Dr. H.Reuijl, Dr. D. Schermers, Dr. N. P. van Spanje, en Dr. C. Winkler

⁸ Dit verschil heeft vaak geleid tot de veronderstelling dat B-leerlingen stukken lager van niveau waren dan A-leerlingen. De Centrale Gezondheids Raad zette daar echter al in 1910 vraagtekens bij. Zij had eerder de indruk dat herhalingsonderwijs in de algemene ontwikkeling ook in de A niet misplaatst zou zijn. (CGR (1910). *Voorstellen en verslagen no. 44*, 's Gravenhage: Landsdrukkerij, 782)

eindexamen doen als deze in het jaar van examen op 1 mei 22 jaar is. Wie ongunstig jarig is, kan dus pas met 23 jaar examen doen, evenals in de A-verpleging.

Het herhalingsonderwijs omvat onderwijs in lezen, taal, rekenen, natuur en scheikunde, aardrijkskunde en de geschiedenis van Nederland en de Koloniën. Naast deze 'algemene ontwikkeling' dienen de leerlingen theoretische lessen te krijgen in de beginselen van de bouw en de verrichtingen van het menselijk lichaam en van de gezondheidsleer, voor zover nodig voor de praktijk en het goed begrip der ziekenverpleging; de eerste hulp bij ongelukken, algemene ziekenverpleging, voedings- en dieetleer, instrumenten en verbanden, de verpleging van krankzinnigen en zenuwzieken, de verschijnselen bij krankzinnigheid en zenuwziekte en de voornaamste bepalingen der Krankzinnigenwet. Dit onderwijs wordt gegeven door geneeskundigen dan wel eventueel door ziekenverplegenden met diploma B. Het vereiste aantal theoretische lessen wordt niet nader aangegeven.

De praktijkopleiding is vormgegeven in een zogenaamd 'praktijk- en rapportenboekje', waarin alle verpleegtechnische handelingen staan omschreven die een krankzinnigenverplegende in principe moet beheersen. Om tot het examen te worden toegelaten moet de kandidaat dit boekje overleggen: dit ten bewijze dat hij minstens 50 van de 90 handgrepen uit het bijgevoegde zg. praktijk- en rapportenboekje heeft verricht, dat hij 14 bijzondere kunstgrepen (lees: medische verrichtingen) heeft zien uitvoeren, en dat hij lijders aan minstens 20 van de ziektes die in krankzinnigengestichten kunnen voorkomen heeft verpleegd. Daarnaast moet de kandidaat een verklaring overleggen dat hij/zij inderdaad tenminste 3 jaar in de verpleging in -hooguit twee verschillende- inrichtingen werkzaam is geweest. (A-gediplomeerden gedurende 2 jaar.) Het eindexamen –in aanwezigheid van docenten uit de eigen instelling en externe regeringsdeskundigen (dit zijn altijd geneeskundigen)- duurt 2 uur: één uur mondeling theoretisch (de kennis in alle gedoceede vakken, behalve instrumenten en verbanden) wordt getoetst en één uur praktisch examen. Het praktische examen onderzoekt de verkregen kennis en vaardigheden ten aanzien van instrumenten en verbanden en doet een keuze uit de handgrepen uit het praktijk- en rapportenboekje. De kandidaten worden beoordeeld met cijfers van 1 (slecht) tot 5 (zeer goed). Men mag niet minder scoren dan 3 (voldoende). Wie zakt, moet een heel jaar overdoen. (In de A is dit slechts een half jaar.) Het examen plus onderscheidingsteken kost fl. 15,-. (voor een A-gediplomeerde fl. 10,-). Men mag het eindexamen voor dit geld maximaal éénmaal herhalen.

Vóór de uitreiking van het (door de Minister vormgegeven) diploma moet de geëxamineerde een verklaring ondertekenen 'dat hij/zij belooft geheim te zullen houden als wat hem (haar) in zijn (haar) betrekking als verpleger of verpleegster is toevertrouwd of te zijner (harer) kennis is gekomen.'

De regeling gaat in per 1-1-1924. Men begint dan volgens de nieuwe regeling op te leiden; vanaf 1-1-1926 worden dus pas de eerste 'Staatsdiploma's Ziekenverpleging B' uitgedeeld.⁹ Na 1923 zal het nauwelijks meer voorkomen dat de beide regelingen tegelijkertijd worden aangepast. De A- en de B-verpleging ontwikkelen zich –vallend onder een ander Staatstoezicht tot 1947- langs gescheiden wegen.

NB: Naar aanleiding van de ervaringen met deze eerste beschikking heeft in de jaren daarna frequent overleg plaats tussen de beide genoemde Ministeries, de Rijksgedelegeerden bij de examens en de Inspecteurs, de diverse opleidingsorganisaties in het veld etcetera.

Staatsblad van 31 maart 1924

Publicatie van het besluit van de Ministers van Arbeid, Handel en Nijverheid alsmede van Binnenlandse Zaken en Landbouw over de wijze waarop het bestuur van een gesticht voor krankzinnigen, of een aanverwante inrichting, psychiatrisch neurologische kliniek of

⁹ Centrale Gezondheids Raad (1925). *Verlagen en Mededeelingen betreffende de Volksgezondheid*, 's Gravenhage, Staatsdrukkerij, pag. 221

sanatorium voor zenuwpatiënten, erkenning kan aanvragen van hun gesticht, inrichting, kliniek of sanatorium als een inrichting waar gehele of gedeeltelijke opleiding wordt gegeven voor diploma B.

Gestichten en aanverwante inrichtingen met tenminste 100 bedden en 34.000 verpleegdagen, alsmede psychiatrisch-neurologische klinieken en sanatoria voor zenuwpatiënten met tenminste 60 bedden en 20.000 verpleegdagen per jaar kunnen door de Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw als opleidingsinstelling worden erkend. Zij moeten de vereiste gegevens overleggen plus een exemplaar van de twee laatste jaarverslagen van hun inrichting.

Kleinere gestichten, inrichtingen alsmede klinieken/sanatoria (tot een bepaalde ondergrens) kunnen voor partiële opleidingsbevoegdheid in aanmerking komen. Voorts doet het bericht een oproep aan gediplomeerde verplegenden om zich te registreren; deze oproep geldt zowel voor nieuwkomers als voor oudgedienden (alleen kunnen de reeds lang gediplomeerden niet verplicht worden tot registratie. Toen zij de opleiding volgden gold deze eis immers nog niet.) Krankzinnigenverplegenden kunnen daartoe hun diploma opsturen aan H.J. Lubberman, Inspecteur van het Staatstoezicht op Krankzinnigen en Krankzinnigengestichten. Wenst men het (voor nieuwkomers verplichte!) onderscheidingsteken te ontvangen, dan moet men daarvoor fl. 5,- betalen. In feite kost het examen krankzinnigenverpleging nu dus al fl. 20,-. *De regeling gaat per direct in.*

Nederlandse Staatscourant van 1 april 1924, nummer 65

Publicatie van de beide Ministers over bijzonderheden betreffende de inschrijving van diplomahouders in het register voor enerzijds A- en anderzijds B-verplegenden.

Bij besluit van 1-2-1924 legt het Staatstoezicht op Krankzinnigen en Krankzinnigengestichten een register aan, waarin van elke B-diplomahouder de volgende zaken worden vastgelegd: registratienummer, naam, geboortedatum, geboorteplaats, opleidingsinstelling, exameninstelling, examendatum, aantekening op het diploma (hiermee wordt bedoeld een verkregen extra bevoegdheid op een deelgebied in de verpleging), de datum van overlijden (het insigne blijft namelijk in bezit van de Staat en dient na overlijden te worden teruggestuurd) en overige opmerkingen. (Het Staatstoezicht voor de Volksgezondheid legt een dergelijk register aan voor houders van het A-diploma.)

Deze publicatie in de Staatscourant (tevens geplaatst in het Tijdschrift voor Ziekenverpleging d.d. 15-4-1924, 263-264) behelst dat verplegenden met diploma B hun diploma –de ‘oudsten’ het eerst, de meest recent gediplomeerden het laatst- kunnen opsturen naar de Hoofdinspecteur H.J. Lubberman, om zo hun inschrijving in het register te garanderen. Wie daarvoor fl. 5,- betaalt verkrijgt ook het onderscheidingsteken.

De regeling treedt terstond in werking.

Nederlandse Staatscourant van 13-8-1924, nr. 156

Publicatie van een Koninklijk Besluit d.d. 8-7-1924 no. 33, om alle diploma's B-ziekenverpleging die hierom gevraagd hebben te erkennen.

In 1924 wordt het Staatstoezicht op Krankzinnigen en Krankzinnigengestichten niet alleen bestookt met verzoeken vanuit instellingen voor gezondheidszorg die als opleidingsinstelling erkend willen worden, maar ook door andere opleidingsorganisaties die een eigen B-diploma uitgeven. Het hier gepubliceerde besluit behelst dat –naast de drie diploma's die al meteen erkend waren (van de Nederlandsche Vereniging voor Psychiatrie & Neurologie, het B-diploma van de Vereniging voor Christelijke Verzorging van Geestes- en Zenuwzieken dat erkend is door de Gereformeerde Bond van Vereenigingen en Stichtingen van Barmhartigheid in Nederland en het diploma zoals uitgegeven door de examencommissie van de Rijkskrankzinnigengestichten) nu ook de diploma's in krankzinnigenverpleging worden

erkend, die uitgegeven worden door de Nederlandsche Bond voor Ziekenverpleging (dat is de 'kop'opleiding op het A-diploma van het Witte Kruis) evenals de diploma's die worden uitgereikt door de examencommissie Nosokómos. (In 1924 worden daarna ook nog erkend de opleiding van de Vereeniging voor lijders aan vallende ziekte Meer en Bosch (deze instelling wordt eerst bevoegd geacht om op te leiden voor het A-diploma, later verkrijgt ze ook een partiele opleidingsbevoegdheid voor diploma B) en de in 1924 door H.J. Schim van der Loeff opgestarte Rooms Katholieke opleiding in het Sint Anna Gesticht te Venraij (erkend d.d. 24-9-1924; eerste examens in 1926.)

Het Besluit is van kracht per 14-8-1924.

Nederlandse Staatscourant 3 januari 1925, nr. 1

Publicatie van het besluit van 22 december 1924, no. 10 en van 3 januari 1925.

Het besluit behelst dat ook de diploma's in krankzinnigenverpleging zoals uitgereikt door de examencommissie ingesteld door het bestuur van de krankzinnigengestichten Huize Padua te Boekel en Huize Assisië te Udenhout voortaan worden erkend als zijnde wettelijke diploma's Ziekenverpleging B.

De regeling gaat in per januari 1925.

Nederlandsche Staatscourant van 9 maart 1925, nummer 47

Publicatie van beschikking van de Minister van Binnenlandsche Zaken van 26-2-1925 betreffende vrijstelling van gestelde leeftijdseisen gedurende de jaren 1925 en 1926.

De beschikking behelst een overgangsmaatregel. Kennelijk voldeden vele leerlingen niet aan de leeftijdseisen en vond men het -omdat zij al begonnen waren aan hun opleiding voordat die eis wettelijk gesteld werd- niet eerlijk hen van het examen buiten te sluiten. De uitzondering gold echter alleen voor hen die al in het derde leerjaar van hun opleiding zaten.

De beschikking gold alleen in 1925 en 1926.

Nederlandsche Staatscourant van 16 maart 1925, nummer 52

Publicatie van een besluit d.d. 27-2-1925 van de Ministers van Arbeid, Handel en Nijverheid en de Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw gezamenlijk.

Het besluit behelst dat in Hoofdstuk II van de regeling uit 1923 een artikel 12a wordt ingevoegd, waardoor instellingen die wèl voldoen aan het gevraagde aantal bedden en verpleegdagen, doch die niet geheel kunnen voldoen aan de eisen van de praktische opleiding zoals in de regeling gesteld, toch voor een partiële opleidingsbevoegdheid in aanmerking kunnen komen.

Het besluit is per 10 maart 1925 van kracht.

Staatsblad 29 juni 1925, no. 308/Staatscourant 29 juni 1925

Publicatie van Wetswijziging d.d. 29 juni 1925.

Het besluit behelst een verhoging van het te heffen examengeld van fl. 15,- naar fl. 20,-, tenzij het een herexamen is of men al een ander diploma bezit. Dan blijft het fl. 15,-.

De regeling gaat in per 30 juni 1925.

Nederlandsche Staatscourant van 5 mei 1927, nr. 98

Publicatie van een besluit van 5 mei 1927 tot aanwijzing van Nederlandsch-Indische examens in krankzinnigenverpleging op grond van artikel 5 van de wet van 1921.

Het besluit betekent dat krankzinnigenverplegers en -verpleegsters die in Nederlands-Indië zijn opgeleid ook bevoegd zijn om in Nederland als zodanig te werken.

Het besluit is per direct van kracht.

Staatsblad nummer 359, 1928.

Publicatie van een Koninklijk Besluit van 3 september 1928, een Algemene Maatregel van Bestuur, als bedoeld in de artikelen 65, 68, elfde lid der Arbeidswet 1919.

Verplegingsbesluit. Bestaande uit 19 artikelen.

Het besluit treedt in werking d.d. 1 januari 1929.

Nederlandsche Staatscourant nr. 134 (1929):

Publicatie van een Koninklijk Besluit met betrekking tot de wijkverpleging, waarin in artikel 2 is vastgelegd dat de kandidaat een bewijs moet overleggen dat deze 6 maanden in een erkende inrichting voor geesteszieken in de verpleging werkzaam is geweest. Onder goedkeuring van de Minister en onder zo nodig door deze te stellen voorwaarden kan van deze bepaling worden afgeweken.

Nederlandsche Staatscourant van 17 december 1929, nr. 246, in afzonderlijk bijvoegsel

Publicatie van een beschikking van de Ministers van Arbeid, Handel en Nijverheid en van Binnenlandsche Zaken en Landbouw van 2/6 december 1929, no. 728 C, afd.

Volksgezondheid en no. 3505, afd. Armeazorg over een wijziging van de regeling voor Ziekenverpleging A en Ziekenverpleging B.

De B-opleiding blijft, evenals de A-opleiding, 3 jaar duren mits men in een voldoende groot (minstens 100 bedden) gesticht wordt opgeleid. Wie de opleiding volgt in een instelling met slechts 70 bedden dient zijn opleiding na het theoretisch eindexamen aan te vullen met een jaar praktijkervaring in een groot gesticht en kan pas daarna praktijkexamen doen. Wie de opleiding volgt in een gesticht met partiele opleidingsbevoegdheid (een heel klein gesticht of sanatorium -40 bedden- of een gesticht voor zwakzinnigen) moet na twee jaar opleiding overstappen naar een groot krankzinnigengesticht en aldaar nog twee jaar theoretisch en praktisch onderwijs volgen. De B-opleiding duurt in dat geval dus 4 jaar. Iemand die reeds A-gediplomeerd is, krijgt vrijstelling van het examen in algemene ziekenverpleging en van de 20 handgrepen, maar moet wel anderhalf jaar praktijkervaring opdoen in een groot gesticht. De nieuwe regeling voor de B-opleiding geeft op het vlak van de theorie of het herhalingsonderwijs geen verandering. Wel is het aantal verpleegtechnische handelingen die een verplegende in principe moet beheersen uitgebreid. Bij het eindexamen moet de kandidaat middels handtekeningen in het praktijk en rapportenboekje kunnen bewijzen dat hij minstens 30 van de 38 verplichte handgrepen heeft uitgevoerd, alsmede minstens 20 van de 25 handgrepen naar keuze. Daarnaast moet de kandidaat patiënten hebben verpleegd die leden aan minstens 32 uiteenlopende in de psychiatrie mogelijke ziektebeelden; dat zijn er 12 meer dan in 1923. (Zie Bijlage 2). Een examenkandidaat in de psychiatrie mag nog steeds pas examen doen in het jaar waarin hij per 1 mei 22 jaar is (de examens vinden doorgaans in mei plaats). Het onderwijs ligt vooral in formeel procedurele zin vast, qua duur, qua toegestaan aantal onderbrekingen, qua examenregeling, overgangsmomenten etc. Wanneer men zakt, moet men in de psychiatrie een heel jaar opleiding overdoen. Wanneer een leerling de B-opleiding langer dan 3 maanden heeft onderbroken, moet deze van voren af aan opnieuw beginnen.

Het eindexamen is iets veranderd: de kandidaat in de psychiatrie moet een mondeling examen van minimaal een uur afleggen over de theoretische kennis die hij heeft opgedaan. Daarnaast heeft hij een praktijkexamen van een uur. De commissie zal hem tijdens dit examen gedurende een half uur vragen om een aantal verpleegtechnische handelingen/ vaardigheden te demonstreren. Daarnaast omvat het praktijkexamen een nieuw onderdeel: de kandidaat moet –aan de hand van een gesprek met betrokkene- in een half uur tijd een rapport opmaken over een psychiatrische patiënt, die hem tevoren niet bekend was. Daarmee dient de kandidaat het verworven inzicht in de psychiatrie te demonstreren. (In de Algemene ziekenverpleging

duurt het mondeling examen nog steeds één uur, en ontbreekt een praktisch examen. In de A gaat men ervan uit dat een afgetekend praktijkboekje volstaat.)

Het eindexamen wordt goedkoper: het kost nu Fl. 15,-- voor het examen zelf én voor het onderscheidingteken. Houders van een A-diploma betalen slechts fl. 10,--. Men mag één keer herexamen doen voor diezelfde fl. 10,--. Zakt men weer, dan kan men nog één keer fl.10,-- betalen en daarvoor maximaal nog twee keer examen doen. Wie na vier examens nog steeds niet geslaagd is, wordt beschouwd als ongeschikt.

De regeling gaat –voor nieuwe leerlingen- in per 18 december 1929; middels een brief van 14 januari 1930 wordt aan de instellingen duidelijk gemaakt dat kandidaten die het praktijkboekje van 1923 al in gebruik hadden, in 1930 en 1931 nog met behulp van dat oude boekje examen mogen doen.

Verslagen en Mededelingen betreffende de Volksgezondheid van de Gezondheidsraad over 1931, pag. 239:

Publicatie van het feit dat de Gezondheidsraad een afschrift heeft ontvangen van een gemeenschappelijke beschikking van de Minister van Staat, Ministers van Binnenlandsche Zaken en Landbouw en van de Minister van Arbeid, Handel en Nijverheid, **d.d. 16 januari en 21 januari 1931**, resp. no. 156 afdeling Armenzorg, No 33 C afdeling Volksgezondheid, waarin aan de Nationale Bond van Verplegenden wordt meegedeeld dat er bezwaar bestaat tegen het invoeren van een eenheidsdiploma. Men verwijst voor de argumentatie ter onderbouwing van dit bezwaar naar het Jaarverslag over 1930 in de Verslagen en Mededeelingen betreffende de Volksgezondheid 1931, no. 2, 103-8. Daar staat te lezen dat men ten eerste bezwaar heeft omdat volstrekt niet alle leerlingen geschikt zijn voor krankzinnigenverpleging en de overgrote meerderheid der leerlingen opleiding voor deze verpleging niet begeert; ten tweede dat RK ziekenhuizen en diaconessenhuizen uit hoofde van het karakter dier inrichtingen niet wensen mee te werken aan de uitwisseling van personeel die noodzakelijk zou zijn voor het welslagen van zo'n regeling (104); ten derde dat de opleidingstijd belangrijk verhoogd zou moeten worden omdat –om het peil van de beide afzonderlijke opleidingen in de verpleging op peil te houden- het bestaande compromis van anderhalf jaar verkorting van opleidingstijd een compromis zou blijken dat niet voor iedereen geschikt is; ten vierde dat de opleidingstijd met een onvoorspelbare termijn verlengd zou moeten worden om de opleiding kraamverpleging in te kunnen lassen, en dit zou -gezien het beperkte aantal kraamvrouwen in ziekenhuizen in verhouding tot het aantal op te leiden verpleegsters niet op doeltreffende wijze mogelijk zijn, en bovendien zouden mannen hiervan uitgesloten moeten worden-. Kortom: een termijn van drie jaar opleiding zou volstrekt niet haalbaar zijn. 'De samenvoeging die de Bond wenscht, is in de bestaande praktijk niet te verwezenlijken. Met deze zienswijze kon Uwe excellentie zich vereenigen'. (105) Ook het voorstel van de Algemeene Christelijke Ambtenaars Bond om de bestaande opleidingen A en B te verbeteren, de kraamverpleging daarin te incorporeren en zodoende iedere verplegende geschikt te maken voor allround werk in de wijk was niet haalbaar. De Commissie oordeelde dat de Christelijke Bond zich vooral ten doel stelde de financiële lasten van de wijkverpleegster in opleiding te kunnen overhevelen naar ziekenhuizen en inrichtingen. De Commissie was evenwel van mening dat ziekenhuizen en inrichtingen er 'merendeels geen rechtsreeks belang bij hebben ten volle rekening te houden met de maatschappelijke zijnde van de arbeid der wijkverpleegster' (107) en dat van hen dus ook niet verlangd kon worden dat zij die opleidingen zouden financieren. En: ook al waren zij daartoe wel bereid, dan nog was het niet goed de opleiding aldaar te lokaliseren. 'Ziekenhuis, resp. krankzinnigengesticht en maatschappij zijn in hun wezen verschillend.' (107). 'De verpleegster moet, in het algemeen gesproken, om voor wijkverpleegster geschikt te worden, anders leeren denken, haar mentaliteit, die zuiver was ingesteld op de verpleging, veranderen. Om dit te bereiken,

moet zij het ziekenhuismilieu verlaten om zich te concentreren op haar werk in de maatschappij.'(107) Bovendien zijn er onvoldoende docenten voor deze theorie, en hebben tenslotte de religieuze inrichtingen bezwaar om de opleiding pas op 19 jarige wijze te kunnen anavangen. Kortom: alles moet bij het oude blijven.

Nederlandsche Staatscourant van 24 en 25 april 1931, no. 79

Publicatie van een Beschikking van de Minister van Arbeid, Handel en Nijverheid van 24 april 1931, bevattende wijzigingen in de beschikking van 4-9-1929 no. 568 C afdeling V, over de voorwaarden voor de opleiding tot wijkverpleegster.

???

Publicatie van een Beschikking van de Minister van Arbeid, Handel en Nijverheid van 23 juli 1931, no. 455 C, afdeling V, bevattende wijzigingen in de beschikking van 8-11-1929 no. 689 C afdeling V, over de termijn van opleiding van wijkverpleegster: deze is van drie op vier jaar gebracht.

Nederlandsche Staatscourant van 19 september 1932, no. 181, Bijlage A, Hoofdstuk Handgrepen goed verricht door den leerling.

Publicatie van een Beschikking van de Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken van 17 september 1932 die een aanvulling betekent op het besluit van 2/6 december 1929, en behelst dat een 5-tal handgrepen voortaan alleen voor verpleegsters verplicht zijn. (Uitsluiting mannen uit kinder- en kraamverpleging??).

Staatsblad 543, 1932.

Bevat een Koninklijk Besluit van 19 november 1932, tot nadere wijziging van het Verplegingsbesluit van 1928.

Nederlandsche Staatscourant van 8 december 1932, no. 239.

Publicatie van een Beschikking van de Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken (behelzende een wijziging van de beschikkingen van de Minister van Arbeid, Handel en Nijverheid van 8 november 1929, no. 689 C afdeling V, die reeds gewijzigd was bij beschikking van 23 april 1931, no. 455 C, afd. V..) dat de termijn waarbinnen men wijkverpleegster kan worden is gebracht van vier naar zeven jaar.

Nederlandsche Staatscourant van 20 april 1933, no. 77.

Publicatie van een Beschikking van de Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken (een aanvulling op de reeds gewijzigde beschikkingen van de Minister van Arbeid, Handel en Nijverheid van 8 november 1929, no. 689 C afdeling V.) behelzende dat een wijkverpleegster om volledig erkend te worden ook nog moet voldoen aan de voorwaarde dat zij een door de geneeskundig inspecteur goedgekeurde theoretische opleiding moet hebben gevolgd in de zuigelingenbescherming en de tuberculosebestrijding en op dat punt met goed gevolg examen dient te hebben afgelegd.

Nederlandsche Staatscourant van vrijdag 22 en zaterdag 23 september 1933, No. 185¹⁰

Publicatie van een Beschikking van 18/28 augustus door de Minister voor Sociale Zaken en de Minister van Binnenlandsche Zaken tot herziening van het praktijk- en rapportenboekje en

¹⁰ Gevonden in Nationaal Archief, Inv.nr. 2.15.37, omslag 1174, bij brief van Inspecteur J.Lubberman aan de Minister van Binnenlandsche Zaken, gedateerd 12-8-1933, no. B.877.

de verklaring van geschiktheid voor de verpleging van zenuwzieken en krankzinnigen zoals deze waren vastgesteld in de Regeling voor Ziekenverpleging van 1929.

Het besluit behelst bijna een verdubbeling van het aantal ziektes dat leerlingen in de krankzinnigenverpleging zowel theoretisch als praktisch moeten leren kennen: het aantal ziektes ligt nu op 56. In de praktijk moet de kandidaat ook meer kunnen: 45 vaardigheden die specifiek zijn voor psychiatrie (één wordt aangeduid als assisteren bij arbeidstherapie maar deze valt uiteen in 19 typen arbeidstherapie) en 40 somatisch-verpleegtechnische handelingen. In totaal moet de leerling nu geen 50, maar 85 'handgrepen' aantoonbaar beheersen bij het eindexamen. Redenen: bed- en badverpleging en isolering zijn de laatste tijd minder van belang, en meer aandacht is gewenst voor de arbeidstherapie. Ook zouden in het eerdere boekje te weinig handgrepen voor lichamelijke verpleging vermeld geweest zijn. Daarnaast is een rubriek met 23 in de psychiatrie voorkomende 'bijzondere kunstbewerkingen' opgenomen, waarvan de kandidaat er een x aantal (dit staat niet aangegeven) moet hebben bijgewoond. De wijzigingen worden ingevoerd met instemming van de Rijksgedelegeerden bij het eindexamen uit 1932, de Nederlandsche Vereeniging voor Psychiatrie en Neurologie, Vereniging van Rooms-Katholieke Gestichtsartsen en de Christelijke Bond van Huizen van Barmhartigheid.

De regeling geldt vanaf de publicatie.

Nederlandsche Staatscourant van 13 november 1933, No. 221.

Publicatie van een Beschikking van de Minister van Sociale Zaken van 8 november 1933, no. 663 C., afdeling Volksgezondheid, waarbij onder intrekking van een vroegere beschikking, opnieuw voorwaarden zijn vastgesteld voor de opleidingen en het examen in de wijkverpleging. (6 maanden praktijkervaring in een krankzinnigengesticht nu vervallen.)

Nederlandsche Staatscourant van 28 november 1933, No. 232.

Publicatie van een Beschikking van de Ministers van Sociale Zaken en van Binnenlandsche Zaken van 2/16 november 1933, ter wijziging van de beschikking van de Ministers van Arbeid, Handel en Nijverheid en van Binnenlandsche Zaken en Landbouw van 2/6 december 1929.

Verslag van het Staatstoezicht op Krankzinnigen en Krankzinnigengestichten over de jaren 1932-1936 (1938). 's Gravenhage: Algemeene Landsdrukkerij, 1938, pag. 22 en 23

Publicatie van de Beschikking van 24 april/9 mei 1934 dat door instellingsdirecties voortaan ook voor elke cursus in de B-verpleging goedkeuring aangevraagd moet worden voor het aantal aan te nemen leerlingen, op straffe van verlies van de opleidingserkenning. (In de A gold deze verplichting al vanaf 16 november 1933.)

De Beschikking behelst dat de regering ook de kosten voor psychiatrische verpleging in de hand wil houden en de werkloosheid onder verplegers en verpleegsters niet te hoog wil laten oplopen. In de B is –afwijkend van de A, aldus de Inspectie- vooral aan mannen de dienst opgezegd vanwege de economische crisis. (Vrouwen gingen namelijk wegens hun huwelijk vanzelf al weg.)

De beschikking geldt vanaf 25 mei 1934.

Staatsblad van 30 januari 1947, H 37

Publicatie van het Besluit dat de zorg voor de zaken betreffende het diploma Krankzinnigenverpleging van het Ministerie van Binnenlandse Zaken overgaat naar het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid.

Voor de psychiatrie betekent dit besluit dat ook 'krankzinnigenverpleging' nu beschouwd wordt als behorend tot het domein van de Volksgezondheid. Ook betekent het dat de twee

Inspecties die moeten toezien op de opleiding van de verplegers en verpleegsters (op het diploma Ziekenverpleging A en op diploma Ziekenverpleging B) elkaar nu vaker zullen treffen. De Inspectie die toeziet op het A-diploma heeft sinds 1946 een afdeling Verpleging en Opleiding. Van hieruit worden tal van initiatieven met betrekking tot de opleiding genomen. *Het besluit is direct per 1947 van kracht. De Inspectie gaat inderdaad over.*

Nederlandse Staatscourant van 8 december 1949, nr. 242, pag. 7

Publicatie van besluit tot uitvoering van artikel 3 en 4 van de Wet van 1921, inzake ontheffing van de opleidingstijd voor diploma ziekenverpleging en krankzinnigenverpleging.

Het Besluit is een poging extra mannen aan te trekken voor de (psychiatrische) verpleging. Het behelst namelijk dat kandidaten die ten minste twee jaar in dienst zijn geweest in Indonesië, die hun dienst volledig hebben uitgediend, en die zich willen bekwamen in de A- of de B-verpleging, een korting van 9 maanden op de opleidingstijd kunnen krijgen. Dit echter alleen onder de volgende drie voorwaarden: a) Zij hebben een gunstig advies gekregen van het hoofdbestuur van het Nederlandse Rode Kruis, de Chef Geneeskundige Dienst van de Zeemacht, de Inspecteur Geneeskundige Dienst der Koninklijke Landmacht of het Commissariaat voor Indonesische Zaken van het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen. b) Zij kunnen van een van deze vier functionarissen een verklaring overleggen dat hun diensttijd er echt op zit. c) Zij kunnen een verklaring overleggen van de instelling waar zij de opleiding willen volgen dat zij met goed gevolg een proeftijd van 3 maanden hebben doorlopen waaruit blijkt dat zij de praktische bekwaamheid en de algemene geschiktheid voor de verpleging bezitten, alsmede een bewijs dat zij het eerste overgangsexamen met goed gevolg hebben afgelegd.

Het besluit gaat per direct in voor reeds uit Indonesië teruggekeerde soldaten, mits dezen binnen 3 maanden na terugkeer aan de opleiding beginnen; voor mensen die nog moeten terugkeren geldt het ook voor maximaal 3 maanden na hun terugkeer.

Nederlandse Staatscourant 1 september 1950, no. 170

Publicatie van besluit van 25 augustus 1950, Afdeling Volksgezondheid 1, no 1865 C/dossier 16.

Kennelijk is er een nieuw praktijk- en rapportenboekje?? Voor A en B? Kan haast niet waar zijn.

Nederlandsche Staatscourant van 4 december 1951, nummer 236

Publicatie van een Koninklijk Besluit d.d. 23 november 1951, no. 14, op voordracht van de Staatssecretaris voor Volksgezondheid d.d. 15 november 1951.

Het besluit behelst de erkenning van het door de Belgische Regering erkende en in België verworven diploma van krankzinnigenverpleger –of verpleegster als een diploma dat in Nederland recht geeft op arbeid als B-verplegende. Nederlandse psychiatrische ziekenhuizen die vlakbij België liggen kunnen nu dus ook vanuit België verplegend personeel recruterend. *Het besluit is per direct van kracht.*

Nederlandsche Staatscourant van 25 april 1952, nr. 81, 6 en 7

Publicatie van een besluit d.d. 22-4-1954 tot wijziging van de eindexamenleeftijd van leerlingen Ziekenverpleging A.

Het besluit behelst dat leerlingen voortaan op 22-jarige leeftijd examen mogen doen in de algemene ziekenverpleging (dit was tot voorheen 23 jaar). Dit mag zelfs ook al met 21 jaar, mits deze verpleegsters dan een verklaring ondertekenen dat zij zeker tot het bereiken van de 22-jarige leeftijd in het opleidingsziekenhuis zullen blijven werken, of dat zij overgaan tot het behalen van de aantekening kraam- of kinderverpleging of diploma B. De laatste groep

verpleegsters krijgt het diploma A pas in handen bij het bereiken van de 22-jarige leeftijd, onder overlegging van de nodige verklaringen dat aan bovengenoemde voorwaarden is voldaan. De betekenis van deze regel voor de psychiatrie is, dat de psychiatrische ziekenhuizen een groot deel van hun aantrekkingskracht op jonge meisjes verliezen. Wie voorheen in de B ging kwam werken met als einddoel A-verpleegster te worden, kan voortaan immers per direct in de A beginnen. De psychiatrische ziekenhuizen krijgen hierdoor met ernstige personeelstekorten te maken.

De maatregel gaat in per 26 april. Lesgroepen beginnen in de A in mei en oktober. Normaal moesten ziekenhuizen in december al hun nieuwe leerlingen opgeven; gezien de doelstelling van deze maatregel (personeelswerving) lijkt het waarschijnlijk dat de nieuwe leerlingen ditmaal meteen konden beginnen. (De uitstroom van A-gediplomeerden stijgt inderdaad significant vanaf 1955.)

Wet van 13 juni 1963, Staatsblad 289

Publicatie van de Wet, houdende wettelijke voorschriften inzake ziekenverzoekers en ziekenverzoeksters.

De Wet behelst de introductie van een nieuw, lager opgeleid, niveau in de ziekenverpleging. De ziekenverzoekster zal ook haar introductie vinden in de psychiatrische sector, naar men verwacht vooral bij ouderen. De introductie van dit lager geschoolde niveau van verpleegster, betekent dat discussie nodig is hoe het 'gewone' reeds vertrouwde verpleegniveau en dit lager geschoolde niveau zich zowel qua taakstelling als qua onderlinge communicatie tot elkaar moeten verhouden; een kwestie waar de rest van de eeuw intensief over gedebatteerd wordt. In 1960 waren er 128 erkende opleidingsinrichtingen voor het Diploma Ziekenverzorging; in 1970 waren dat er al 296¹¹. In het eerste Jaarverslag¹² van de Hoofdinspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid na 1936 (over de jaren 1969-1974) werd gesignaleerd dat ook veel psychiatrische ziekenhuizen een opleidingsbevoegdheid voor de ZV-opleiding hadden aangevraagd. In 1974 zouden diverse psychiatrische ziekenhuizen de opleiding weer hebben gestaakt, schreef men toen. Toch hadden in 1974 nog steeds 23 APZ-en de opleiding in huis.¹³ *De Wet is van kracht per 15 juli 1965 (een besluit van 2-7-1965, Nederlandse Staatscourant 297¹⁴).*

Nederlandse Staatscourant van 28 april 1964, nummer 82

Publicatie van een beschikking van de Staatssecretaris van Sociale Zaken en

Volksgezondheid d.d. 23-4-1964 tot subsidieverlening aan de opleiding in wijkverpleging.

De beschikking behelst dat de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid kan subsidie toekennen aan door de Geneeskundig Hoofdinspecteur voor de Volksgezondheid (dus niet: van de Geestelijke Volksgezondheid!) erkende scholen die opleiden voor de wijkverpleging. Deze scholen moeten dan wel een fulltime stafdocente (deze functie staat inderdaad als een vrouwelijke functie aangeduid) in huis hebben die minstens bezit diploma A, de

¹¹ Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne (1976). Verslagen, Adviezen, Rapporten 1976, nummer 52: *Herziening van de Opleiding tot het diploma A Ziekenverpleging* (Advies van de Centrale Raad voor de volksgezondheid), 33

¹² Staatstoezicht op de Volksgezondheid (1976). *Verslag over de jaren 1969-1974 van de Geneeskundige Hoofdinspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid*, 's Gravenhage, Staatsuitgeverij. De Geneeskundige Hoofdinspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid had tussen 1936 en 1974 geen Jaarverslagen uitgebracht.

¹³ Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne (1977). *Overzicht van de gegevens met betrekking tot de algemene psychiatrische ziekenhuizen in Nederland, 1974, VAR-Rapporten nummer 6*, 37. Het ging om Groot Bronswijk Wagenborgen, Licht & Kracht Assen, Dennenoord Zuid-Laren, Brinkgreven Deventer, Sint Joseph Apeldoorn, Veldwijk Ermelo, Het Groot Graffel Warnsveld, Zon & Schild Amersfoort, Willem Arntszhuis Utrecht, Vogelenzang Bennebroek, St. Willibrord Heiloo, Bloemendaal Monster, Sint Bavo Noordwijkerhout, Sancta Maria Noordwijk, Delta Ziekenhuis Poortugaal, Ursulakliniek Wassenaar, RPI Eindhoven, Hooghuis Etten Leur, Vrederust Halsteren, Coudewater Rosmalen, Voorburg Vught, Sint Anna en Sint Servatius Venray (vrijwel allemaal *confessionele* instellingen).

¹⁴ Vergragt, Mr. J.H. en Vries, de Mr. J. (1968). *Ziekenverpleging, Wet tot wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging en Wet op de ziekenverzoekers en ziekenverzoeksters, met aantekeningen en uitvoeringsbesluiten, bijgewerkt tot 1967*, Editie Schuurman & Jordens. Zwolle: Uitgeversmaatschappij W.E.J. Tjeenk Willink, 123

wijkaantekening en een hogere verpleegstersopleiding. Voor de psychiatrie betekent het besluit dat voortaan ook subsidie kan worden verworven voor de opleiding B-nazorg. Deze opleiding kon sedert 1937 parallel aan het volgen van een opleiding wijkverpleging gevolgd worden. De beschikking betekent zowel voor de A- als de B-verpleging dat het Ministerie zich eerder financieel verantwoordelijk voelt voor de vervolgopleiding dan voor de basisopleiding aan verplegenden.

De beschikking treedt in werking op 25 april 1964 en werkt terug tot 1-1-1964.

Nederlandse Staatscourant van 15 juli 1965, nr. 133

Publicatie van een beschikking d.d. 23-6-1965, nr. 99955, tot uitvoering van de artikelen 3, eerste en tweede lid, en van artikel 8 van de Wet op de ziekenverzorgers en ziekenverzorgsters.

Wat de psychiatrie betreft behelst het besluit dat alle instellingen die een volledige bevoegdheid hebben voor de B-opleiding, alsmede psychiatrische inrichtingen zonder opleidingserkenning voor de B maar met ten minste 50 bedden en 16.000 verpleegdagen per kalenderjaar, aangewezen volgens artikel 7, 2^e lid van de Krankzinnigenwet van 1884 (waarschijnlijk wordt in dit verband bedoeld: afdelingen voor geestelijk gestoorde bejaarden), een bevoegdheid kunnen aanvragen voor het opleiden van ziekenverzorger en -verzorgsters. De dagelijkse verpleegkundige leiding dient in handen te liggen van een verpleger of verpleegster met diploma B. De ziekenverzorger en -ster krijgt les van een arts in psychische stoornissen en eenvoudige psychologie van de zieke en de bejaarde.

Het besluit is van kracht per 15 juli 1965.

Nederlandse Staatscourant van 15 september 1965, nr. 19?, pag. 4

Publicatie van besluit van 6-9-1965, nr. 102139, Directoraat Generaal van de Volksgezondheid, Hoofdafdeling Medische Beroepen en Opleidingen, tot uitvoering van artikel 7, eerste lid van de Wet op de ziekenverzorgers en verzorgsters.

Dit betreft een overgangsmaatregel. Zij houdt in dat de huisdiploma's van 11 met naam genoemde organisaties (waaronder voor zover in de psychiatrie bekend alleen het Wilhelmina Gasthuis), ieder vanaf een vermelde specifieke datum, in principe goedgekeurd kunnen worden als zijnde diploma's die gelijk staan aan het diploma van ziekenverzorger-ziekenverzorgster.

De regeling gaat direct in en geldt tot 15 juli 1967.

Nederlandse Staatscourant 25 april 1966, nummer 78

Publicatie van een Koninklijk besluit d.d. 15 april 1966, nr 49.

Het besluit behelst dat diploma's in ziekenverpleging die zijn uitgegeven in Suriname krachtens de Landsverordening van 28-9-1960 (G.N.1960, nr.107) in Nederland dezelfde bevoegdheid geven als diploma A en B ziekenverpleging in de zin van de Wet van 1921. Het betekent dat zusters (en broeders) die uit Suriname komen en al over het diploma beschikken dat voldoet aan bovenvermelde beschrijving, direct als gediplomeerde in Nederland aan de slag kunnen; zij hoeven daartoe niet langer eerst de Nederlandse B-opleiding te volgen.

Het besluit gaat per direct in.

Nederlandse Staatscourant van 14 oktober 1966, nummer 200

Publicatie van een Besluit tot Wijziging van de Regeling opleiding verplegenden A.

Het Besluit behelst dat leerlingen A wettelijk gezien minimaal 18 jaar en 5 maanden moeten zijn alvorens zij aan de opleiding mogen beginnen; dat zij minimaal 10 jaar algemeen vormend onderwijs moeten hebben doorlopen en een algemene ontwikkeling moeten hebben op minimaal het niveau van MULO-A ofwel MAVO-4 ; dat het theoretische onderwijs in de

A minimaal 800 lessen van 50 minuten dient te omvatten (het aantal uren was voorheen niet bij wet vastgelegd maar in de praktijk opgelopen tot circa 500 uur), waaronder eveneens onderwijs in de vakken psychologie en sociologie. De praktijk moet de verpleger of verpleegster op minstens vier verschillende afdelingen hebben geleerd: interne, chirurgie, kinderafdeling en verloskundige afdeling. Men moet patiënten met minstens 35 ziektes hebben verpleegd, en tenminste zes operaties hebben bijgewoond; de leerling moet tenminste 190 handelingen beheersen. Men moet 15 klinische lessen hebben bijgewoond. De Nota van Toelichting vermeldt dat nu ook de Regeling voor verplegenden B spoedig zal worden herzien.

De regeling gaat in per 1-1-1967.

Nederlandse Staatscourant van 24 oktober 1969, nummer 196, 4

Publicatie van wijzigingsbesluit van 13-10-1969, nr. 152154 Directoraat generaal van de Volksgezondheid, Directie Gezondheidszorg, Hoofdafdeling Medische Beroepen en Opleidingen, Afdeling Opleidingen.

Het besluit betekent een verhoging van het te heffen examengeld. Zowel in de A als in de psychiatrie moet men voortaan fl. 25,-- betalen voor het eindexamen plus het onderscheidingsteken. Als men al één A- (of B-) diploma op zak heeft moet men fl. 20,-- betalen. De publicatie vermeldt wat de psychiatrie betreft verkeerde bedragen over 1929. In de Staatscourant van 1929 stond geen fl. 20,-- aan examengeld; toen kostte het examen slechts fl. 15,--. *Het besluit treedt op 1 januari 1970 in werking.*

Nederlandse Staatscourant 28 oktober 1969, nummer 209

Publicatie van besluit d.d. 13 oktober 1969 van DGV, hoofd afdeling MBO, Afdeling Opleidingen.

Het besluit behelst verhoging van het examengeld voor ziekenverzorgers en verzorgster van fl. 10,-- naar fl. 20,--.

Het besluit treedt in werking met ingang van 1 januari 1970.

Nederlandse Staatscourant van 24 juni 1970, nummer 118

Publicatie van het Besluit dd. 11-6-1970, nr. 27.

Publicatie van het Besluit dat het diploma 'Trained practical nurse', afgegeven door de 'Post graduate Hospital School of Nursing' te Chicago wordt aangewezen als een diploma voor ziekenverzorging buiten Nederland verkregen, docht met recht op dezelfde bevoegdheden als het Nederlandse diploma Ziekenverzorging. Dit betekent dus dat ook de psychiatrie in principe te maken kan krijgen met buitenlandse ziekenverzorgers en -sters of met vanuit Amerika gerepatrieerden die genoemde opleiding gevolgd hebben.

Het besluit treedt per direct in werking.

Nederlandse Staatscourant vrijdag 31 juli 1970, nr. 145, pag. 4 en 5

*Publicatie van Wijziging toelatingseisen Opleiding diploma B voor ziekenverpleging
Publicatie van Besluit van 20 juli 1970, nr. 180.186, Directoraat Generaal van de Volksgezondheid, Hoofdafdeling MBO, afdeling Opleiding.*

De wijziging behelst een breuk met het herhalingsonderwijs ter wille van de algemene ontwikkeling. Ook voor de psychiatrische verpleging wordt voortaan een algemene ontwikkeling op het niveau van MULO-A of MAVO 4 als wettelijke vooropleidingseis gesteld; het sterk verouderde Praktijk en Rapportenboekje wordt vervangen door een Overzicht Praktische Opleiding (OPO). (Een nieuw –door leidinggevende B-verplegenden

bedacht- concept boekje was overigens al sedert 1959 ‘opgenomen’ in het oude boekje, doch nog niet algemeen aanvaard. Dat voorstel omvatte 86 te beheersen ziektes, 141 verpleegtechnische vaardigheden en 15 ‘handgrepen in de sfeer van de B-verpleging.) In het nieuwe OPO staan 93 psychiatrisch verpleegkundige vaardigheden vermeld, waarvan er minimaal 75 vaardigheden moeten worden afgetekend, en 90 somatisch technische vaardigheden waarvan er minimaal 60 dienen te worden afgetekend. (De leerling moet in plaats van 85 –sinds 1933- voortaan dus 135 (psychiatrisch) verpleegkundige vaardigheden onder de knie krijgen in zijn opleiding.) **Het maken van één verpleegkundig verslag tijdens de opleiding wordt voortaan verplicht gesteld, hetgeen betekent dat men de schrijfvaardigheden van verpleegkundigen (en dus hun mening) steeds belangrijker gaat vinden.** Dit verpleegkundig verslag moet gaan over de evaluatie van het verpleegkundig handelen ten opzichte van één of meer patiënten tijdens het ziekteproces, ofwel ten opzichte van één of meer groepen patiënten in een bepaalde situatie. Op dezelfde datum wordt overigens de verpleegkundige verslaglegging voor A-verplegenden ingevoerd; dit als uitvloeisel van de veranderingen die in de B werden doorgevoerd. Omdat verplegenden in de A niet met groepen werken, moeten zij niet één, maar vijf verslagen schrijven tijdens hun opleiding. Deze verslagen moeten gaan over het verpleegkundig handelen bij vijf verschillende patiënten, ieder met een ander ziektebeeld. Wat de B betreft motiveert men in de Memorie van Toelichting alle wijzigingen als volgt:

“De ontwikkeling van de inzichten in de psychiatrische behandeling en - verpleegkunde in de laatste decennia heeft ertoe geleid, dat de psychiatrische inrichting met het oog op hoge eisen van onderzoek en behandeling en in verband met de in betekenis toenemende gerichte psychiatrische (re)validatie over bekwame verpleegkundigen moet kunnen beschikken. Hiernaast breidt zich de sociaal psychiatrische zorg steeds verder uit. Uit deze motivatie vloeit voort dat op korte termijn een aanpassing noodzakelijk is geworden van de regeling diploma B voor ziekenverpleging van 2/6 december 1929 en in het bijzonder van het bij die beschikking gevoegde praktijk – en rapportenboekje, dat niet meer aan de huidige eisen op het gebied van de psychiatrische verpleegkunde is aangepast. Aangezien het in het voornemen ligt, het gehele terrein van de opleidingen in de sectoren van de A en de B-verpleging te doen bestuderen door een vaste Commissie van de Centrale Raad voor de Volksgezondheid, zijn in het onderhavige besluit slechts de meest urgente wijzigingen aangebracht.”¹⁵

De regeling gaat in per 1-8-1970.

Nederlandse Staatscourant van 23-4-1971, nr. 78

Publicatie van een besluit van 15 april 1971, Directoraat Generaal van de Volksgezondheid, afdeling MBO, afdeling Opleidingen.

Het besluit behelst de introductie van een verplichte jaarlijkse geneeskundige controle voor leerling-verpleegkundigen alsmede een periodiek onderzoek naar tuberculose. Ook alle andere personen (gediplomeerden en hulpmiddelen) worden aan dergelijke keuringen onderworpen. Voorts omvat de wijziging een verandering in artikel 24, dat de examens regelt. Het bekrachtigt het feit dat voortaan naast artsen ook ‘verpleegkundigen met diploma B’ als ‘regeringsdeskundigen’ eindexamens mogen bijwonen in opdracht van de Minister. Hiermee verwerven de ‘verpleegkundigen’ (die formeel die titel nog niet hebben; ook de overheid zelf maakt zich in publicaties dus schuldig aan het vooruitlopen op zaken) tevens wettelijke invloed op het curriculum van de opleiding. De regeringsdeskundigen worden immers verondersteld regelmatig over eventuele vernieuwingen te vergaderen (zeker twee keer per jaar, zegt de regeling).

De regeling is van kracht per 24-4-1971 en treedt terug tot 1 maart 1971.

¹⁵ Nederlandse Staatscourant, vrijdag 31 juli 1970, nr. 145, pag. 4

Nederlandse Staatscourant van 8 maart 1972, nr. 48, pag. 8

Publicatie van besluit van 29-2-1972, Hoofd afdeling MBO, afdeling Opleidingen.

Het besluit behelst dat het te heffen eindexamengeld voor ziekenverzorgenden alsmede voor A en B-leerlingen wordt verhoogd naar fl. 40,--. Als een verpleger of verpleegster al over het A of B-diploma beschikt, kost het nieuwe eindexamen slechts fl. 35,--.

Het besluit is van kracht met ingang van 1 juli 1972.

Nederlandse Staatscourant van 3 oktober 1972, nr. 192, 9

Publicatie van een besluit van 21-9-1972 tot wijziging van de toelatingseisen, hetgeen leidt tot een verruiming van wervingsmogelijkheden.

Een aantal nieuwe opleidingen geeft voortaan ook toegang tot de B-opleiding: de 3-jarige middelbare Land en Tuinbouw School, het staatsdiploma MAVO IV alsmede vóór 1 januari 1972 behaalde (voor hen die al een keer gezakt zijn uiterlijk nog tot 1-1-1976) diploma's van: Algemeen Vrouwelijke Vorming II, Praktische Algemene Vorming II namens IVIO; het diploma Algemene Ontwikkeling voor leerlingverplegenden, afgegeven door de Inspectie van het Schriftelijk Onderwijs (ISO); het diploma Vooropleiding Ziekenverpleging uitgereikt door het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum Culemborg.

Het besluit treedt per direct in werking.

Nederlandse Staatscourant 3 januari 1973, nummer 2, 3

Publicatie van een wijzigingsbesluit van 21-9-1972, nr. 74745 van het Directoraat Generaal van de Volksgezondheid, afdeling MBO, m.b.t. de toelatingsvoorwaarden tot de verpleegopleidingen.

Voor de psychiatrie behelst het besluit dat ook diploma's MAVO en een overgangsbewijs naarHAVO 4 die ná 1970 goedgekeurd zijn toelating verschaft tot de B-opleiding; dat mensen die via een IVO school komen niet perse een specifiek vakkenpakket hoeven te hebben en dat een aantal nieuwe opleidingen zijn goedgekeurd als toelating verschaffend. Mits de diploma's zijn behaald vóór 1-1-1976, geven ook Algemene Vrouwelijke Vorming II en het diploma Praktische Vorming II van de Stichting IVIO Stichting voor Onderwijs en Volksontwikkeling uit Amsterdam toegang, alsmede het diploma Algemene Ontwikkeling voor leerlingverplegenden afgegeven door de Stichting Inspectie voor Schriftelijk Onderwijs ISO, en het Diploma Vooropleiding Ziekenverpleging uitgereikt door het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum te Culemborg.

De regeling gaat in per 22 september 1973.

Nederlandse Staatscourant 13 februari 1973, nr. 31, 5

Publicatie van een wijzigingsbesluit, d.d. 6-2-1973, nr. 81551, Directoraat Generaal van de Volksgezondheid, afdeling MBO.

Het besluit behelst een ingrijpende, onderwijskundig gemotiveerde, wijziging van de Regeling voor Ziekenverpleging B. Onder andere wordt het vak 'psychiatrische verpleegkunde' nu als zodanig in de Wet gepresenteerd. De wijziging is een gevolg van onvrede in het veld over een concept-wijziging uit 1969, van Aktie Willem (protest onder leerling B verplegenden tegen het verouderde praktijk en rapportenboekje) in het voorjaar van 1970, en van het installeren van een afdeling Verpleging & Opleiding op de Geneeskundige Hoofd Inspectie voor Geestelijke Volksgezondheid in februari 1970.¹⁶ Kandidaten voor het

¹⁶ Staatstoezicht op de Volksgezondheid (1976). *Verslag over de jaren 1969-1970, van de Geneeskundige Hoofdinspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.* 's Gravenhage: Staatsuitgeverij, 79

diploma Ziekenverpleging B krijgen voortaan theoretisch onderricht in meer vakken: algemene en somatische ziekteleer, waaronder neurologische ziekten voor zover deze in verband staan met psychiatrische ziektebeelden; voedings- en dieetleer; somatische verpleegkunde, waaronder EHBO alsmede kennis van instrumenten en verbanden; psychiatrische verpleegkunde, waaronder psychiatrische eerste hulpverlening; psychopathologie, psychiatrie en sociale psychiatrie; de voornaamste bepalingen van de krankzinnigenwet; natuur en scheikunde voorzover nodig voor de verpleegkunde. Gedurende de praktische opleiding moet de leerling voortaan zowel in het tweede als het derde leerjaar een verpleegkundig verslag opstellen, dat gebaseerd is op een reeks van gesprekken met een patiënt. De docent en het hoofd van de afdeling waar betreffende patiënt wordt verpleegd beoordelen deze verslagen elk. De leerling mag de opleiding over ten hoogste twee inrichtingen spreiden en niet langer dan 33 dagen onderbreken. Kandidaten met een A-diploma doen in principe 2 jaar over de opleiding; alleen als hun studieresultaten daar aanleiding toe geven mogen zij er 1,5 jaar over doen. Ook genieten A-gediplomeerden geen vrijstellingen meer. Ze moeten gewoon in alles examen doen.

Wat het eindexamen betreft: het praktisch examen vervalt. Technische vaardigheden worden voortaan getoetst tijdens de somatische examens. De leerling hoeft ook niet langer tijdens het examen een gesprek met een patiënt te voeren en daar in een half uur een verslag van te maken. Bij het eindexamen moet de leerling een afgetekend Overzicht Praktijk Opleiding overleggen; een verpleegkundig verslag plus een samenvatting daarvan, de cijferlijsten voor de afgelegde schriftelijke examens en een verklaring van de directie waarin deze getuigt dat de betreffende persoon geschikt is voor het beroep.

Tijdens het mondeling af te nemen eindexamen wordt examen afgelegd in de volgende vakken: psychiatrische verpleegkunde, psychiatrische eerste hulpverlening en wettelijke regelingen; psychiatrie en sociale psychiatrie; somatische verpleegkunde en EHBO; algemene en specifieke somatische ziekteleer, waaronder neurologische ziekten voorzover zij in verband staan met psychiatrische ziektebeelden; bouw en verrichtingen van het menselijk lichaam, neuro-anatomie, gezondheidsleer en voedings- en dieetleer. Dit examen geschiedt aan de hand van het OPO en het verpleegkundig verslag uit het derde leerjaar. In de psychiatrische vakken wordt 30 minuten geëxamineerd; in de somatische 15 minuten. De beoordeling geschiedt met cijfers van 1 tot 10. De eindbeoordeling is het gemiddelde van het gemiddelde cijfer uit de vier eindexamenvakken, het verpleegkundig verslag uit het derde leerjaar en het cijfer voor de geschiktheid voor de verpleging van psychiatrisch patiënten. (De praktijk weegt dus voor één-derde mee.) Het eindcijfer voor de vakken voor psychiatrie mag niet lager zijn dan 6. De leerling kan nu, evenals in de A, na een half jaar herexamen doen. Regeringsdeskundigen hebben het laatste woord over de beslissing.

Over de kosten voor het eindexamen wordt niets vermeld. Deze blijven dus staan op fl. 40,--. *De regeling is met terugwerkende kracht van kracht per 15 maart 1973, omdat de Geneeskundig Hoofdinspecteur eerder al een circulaire deed rondgaan.*

Nederlandse Staatscourant 7 mei 1973, nr. 87, 1

Publicatie van de Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne

Het besluit behelst dat de Landelijke Stuurgroep Experimentele Opleiding Verplegenden subsidie heeft gekregen voor vier experimentele verpleegopleidingen op scholen, elk voor de duur van twee jaar. Het gaat om MBO-opleidingen in Rotterdam (maximaal 100 leerlingen), Eindhoven (maximaal 100 leerlingen), Leeuwarden (maximaal 50 leerlingen) en Hoogeveen (maximaal 50 leerlingen). Het besluit betekent dat in deze regio's ook in de psychiatrie op korte termijn stage-mogelijkheden moeten worden gecreëerd voor een nieuw type leerlingen. *Het besluit gaat direct in en heeft betrekking op de jaargangen tussen september 1973 en september 1975.*

Nederlandse Staatscourant 29 augustus 1973. nr 167, 5

Publicatie van Besluit d.d. 21 augustus 1973, ter verhoging van het te heffen examengeld voor de A- en de B-opleiding.

Voortaan moet men fl. 55,-- betalen voor het eindexamen; degene die al een diploma heeft moet fl.50,-- betalen.

De Regeling gaat in per 15-9-1973.

Nederlandse Staatscourant van 12-9-1973, nr. 176, 4

Publicatie van wijzigingsbesluit d.,d. 6-9-1973 betreffende de toelatingseisen voor diploma A en B voor ziekenverpleging.

Het besluit behelst een poging mensen te werven voor de verpleging die niet in de gelegenheid zijn naar een school te gaan (jonge moeders waarschijnlijk). Het betekent dat ook het diploma Brugopleiding Verplegende en Verzorgende Beroepen II (BVB II; d.i. een schriftelijke opleiding), mits uitgereikt aan erkende instellingen, recht geeft op toelating tot de B-opleiding.

Het besluit gaat per direct in.

Nederlandse Staatscourant 26-9-1973, nr. 186, 4

Publicatie van Koninklijk besluit van 14-9-1973, nr. 54, tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 21 december 1928, nr. 104 (dit besluit erkende de wijkverpleging), tot erkenning van een aantekening wijkverpleging en sociaal psychiatrische verpleging, op voordracht van de Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, d.d. 6-9-1973.

Voor de psychiatrie betekent dit besluit dat voor het eerst een aantekening erkend wordt op het diploma Ziekenverpleging B. Letterlijk luidt de tekst: In de regeling van 21 december 1928 wordt na onderdeel D een nieuw onderdeel opgenomen: E. Aantekening voor sociaal psychiatrische verpleging. De geneeskundige Hoofdinspecteur voor de Geestelijke Volksgezondheid stelt op daartoe strekkend schriftelijk verzoek van een verpleger of verpleegster, die in het bezit is van diploma B voor ziekenverpleging of van een daarmede krachtens de wet gelijkgesteld diploma, op dat diploma een aantekening voor sociaal psychiatrische verpleging, indien bij het verzoek wordt overgelegd een diploma van de opleiding voor maatschappelijke gezondheidszorg, richting geestelijke gezondheidszorg (MGZ-GGZ), waarvan het leerplan is goedgekeurd door Onze Minister van Onderwijs en Wetenschappen.

NB: Het is opmerkelijk dat dit besluit -qua titel van het artikel in de Staatscourant- op andere dan de reguliere wijze bekend gemaakt wordt. Niet als een wijziging van of toevoeging op de Wet van 1921, maar als een aanvulling op de wet inzake de wijkverpleging; dit was een wet uit 1928. Daardoor valt het wellicht niet alle inrichtingsdirecties en B-verplegenden op dat dit besluit een potentieel interessante carrière opent voor B-verplegenden.

Het besluit gaat per direct in. De Minister van Vomil dient het uit te voeren.

Nederlandse Staatscourant van 13 december 1973, nr. 242, 5

Publicatie van een besluit tot wijziging van de toelatingseisen voor de opleiding ziekenverzorging.

Het besluit behelst een poging herintredenden te werven voor de ziekenverzorging, ook onder mensen die geen kans zien naar school te gaan. Personen die kunnen aantonen op grond van de schriftelijke Brugcursus Verplegende en Verzorgende Beroepen I dat zij een algemene ontwikkeling bezitten die vergelijkbaar is met MAVO III, kunnen toegang tot de opleiding verkrijgen.

Het besluit gaat in per 14 december 1973.

Nederlandse Staatscourant 17 september 1974, nr. 180, 4

Publicatie van een besluit van 11-9-1974, tot heffing van een examengeld voor het tweede overgangsexamen voor diploma B ziekenverpleging.

Het besluit behelst dat B-leerlingen in 30 met naam en toenaam vermelde opleidingsinrichtingen¹⁷ voor het diploma ziekenverpleging B niet alleen eindexamengeld moeten betalen, maar voortaan (in elk geval tijdens de experimentele periode; het besluit wordt echter nooit ingetrokken) - ook fl. 25,-- moeten betalen voor het overgangsexamen van twee naar drie. De totale examengelden voor de opleiding tot B-verplegende bedragen nu dus fl. 80,--. Voor iemand die het A-diploma al bezit bedragen de kosten fl. 75,--. In de A wordt géén tweede examengeld ingevoerd. Dit besluit maakt het volgen van de B-opleiding dus –in financiële zin- onaanrekkelijker dan het volgen van de ‘concurrerende’ A-opleiding. *Het besluit is van kracht per 18 september 1974.*

Nederlandse Staatscourant 13 juni 1975, nr. 111

Publicatie van besluit van 30 mei 1975/nr. 28160, Directoraat generaal van Volksgezondheid, Hoofdafdeling Medische Beroepen en Opleidingen, ondertekend door Staatssecretaris J.P.M.Hendriks, tot Algehele Wijziging regeling opleiding diploma B Ziekenverpleging, op voorstel van de Ministeriële Commissie Herziening Opleiding B-Ziekenverpleging.

Wat de te erkennen opleidingsinstellingen betreft: het aantal ‘bedden’ is voortaan geen uitgangspunt meer voor het toekennen van opleidingsbevoegdheid: wel de verschillende typen patiënten, behandelingsmethoden en – technieken. Ook semimurale instellingen kunnen dus opleidingsbevoegdheid aanvragen, en de instellingen met partiële bevoegdheid kunnen deze behouden door samen te werken met andere instellingen. Men houdt vast aan regels uit een Rapport van de Commissie van Scholen voor Verpleegkundigen en Verzorgenden uit juni 1974: leerlingen mogen beginnen op 17-jarige leeftijd plus 7 maanden en moeten een algemene ontwikkeling bezitten op minimaal het niveau van MULO-A of MAVO-4, tenzij zij 25 jaar zijn. Vanaf 25 jaar wordt ‘levenservaring’ gelijkgesteld aan kennis.¹⁸ A-gediplomeerden en partieel in een Z-instelling opgeleiden kunnen na een introductieperiode van één week instromen in het tweede leerjaar, maar moeten dan nog twee jaar in de psychiatrie leren en werken voordat zij eindexamen mogen doen. Een hele B-opleiding duurt 12 maanden. Lesgroepen mogen niet groter zijn dan 28 leerlingen. Voor de leerlingen wordt een introductieperiode ingevoerd van tenminste zes en ten hoogste acht weken, tijdens welke de leerling regelmatig op geschiktheid en leervermogen wordt beoordeeld. Zowel het hoofd van de opleiding als de docenten moeten een diploma B-verpleegkundige hebben en een docentenopleiding achter de rug hebben of deze actueel volgen. De theorie moet minstens 1060 lessen omvatten van 50 minuten per lesuur; van deze uren zijn er 1000 voorgeschreven (50% psychische vakken (psychiatrische verpleegkunde, psychiatrie, psychologie, andragogie), 31% somatische vakken (gezondheidsleer, anatomie en fysiologie, somatische ziekteleer, somatische verpleegkunde) en 19% algemeen vormende vakken (maatschappijleer, expressievakken, natuur- en scheikunde); met 60 lessen mag de school zichzelf nader profileren door deze naar eigen keuze in te vullen.

¹⁷ Bloemendaal te Loosduinen, Schakenbosch Leidschendam, Ursula Kliniek Wassenaar, Hooghuis Etten Leur, Huize Padua Boekel, Meer en Bosch plus Cruquishoeve Heemstede, Sint Franciscushof Raalte, St. Joris Gasthuis Delft, Vreederust Bergen op Zoom, Vogelenzang Bennebroek, Zon en Schild Amersfoort, Delta Ziekenhuis Poortugaal, Provinciaal Ziekenhuis Santpoort, Vijverdal te Maastricht, Sinai Centrum Amersfoort, Rosenberg te Loosduinen, Den Hoebert Venray, RPI Eindhoven, Wa Hoeve Den Dolder, Psychiatrische Inrichting Franeker, Voorburg te Vught, Endegeest Oegstgeest, Sint Willibrord Heiloo, Wolfheze Wolfheze, Beileroord Beilen, Licht & Kracht Assen, Duin en Bosch Castricum, Sancta Maria en Sint Bavo Noordwijk(erhout), AZR Rotterdam, Coudewater Rosmalen

¹⁸ Deze regel zal in periodes waarin op de arbeidsmarkt in vele branches weinig werk voorhanden is leiden tot een toestroom van oudere werknemers die ‘betaald tweede kans onderwijs’ zoeken.

De theoretische kennis moet in blokweken worden aangeboden; het wordt niet langer toegestaan kennis versnipperd tussen de praktische werkzaamheden door aan te bieden. De praktijkopleiding moet omvatten: het opdoen van praktijkervaring in vier praktijkleerperiodes met een duur van 7 maanden in de diverse sectoren van de psychiatrie (observatie/kortdurende klinische behandeling, revalidatie/resocialisatie, geronto-psychiatrie en langdurig verblijf), zodat de leerling met alle facetten van het werk in aanraking komt. (A-gediplomeerden dienen met tenminste drie sectoren in aanraking te komen.) Tijdens de praktijkleerperiodes moet de leerling –gespreid over de diverse leerjaren en afdelingen- in totaal minstens 20 klinische lessen, 20 patiëntenbesprekingen bijwonen en minimaal 135 verpleegtechnische handelingen leren beheersen (60 somatische technieken, 75 psychiatrische vaardigheden). De leerling moet de volgende werkstukken en verslagen schrijven: één werkstuk ter verwerking van observaties en het overdragen daarvan; twee verpleegkundige verslagen; twee werkstukken over expressievakken, twee werkstukken over maatschappijleer, en één werkstuk over voedingsleer. Een praktijkverpleegkundige begeleidt de leerling in het verwerken van de opgedane praktijkervaringen; deze praktijkverpleegkundigen moeten worden aangesteld in een verhouding van 1 op 25 leerlingen. De begeleider moet ofwel docent zijn of ‘erkend stagebegeleider’. Twee examens staan exact uitgeschreven: het examen aan het eind van de tweede leerperiode (dan moeten de 60 somatische handelingen al zijn afgetekend) en het eindexamen.

Men motiveert de veranderingen vooral zorginhoudelijk. Men wijst op de frequente wijzigingen in behandelmethodes, waardoor de taak en functie van de verpleegkundige uitgebreid en verdiept wordt. De psychiatrisch verpleegkundige moet niet langer beschermen of lichamelijk verzorgen, maar begeleiden en revalideren. Men wil daarom een belangrijk accent leggen op het bevorderen van zelfwerkzaamheid, sociale vaardigheden en gespreksvoering. Ook is sprake van onderwijskundige vernieuwing in Nederland en wil men daaruit de modernste inzichten gebruiken. Vooral de integratie van theorie en praktijk acht men van groot belang; daarom wordt het eindexamen voortaan in een casuïstisch eindgesprek vormgegeven, terwijl de leerstof voorafgaand aan dit gesprek ook al – tijdens twee verschillende examenmomenten; een voor de psychische en een voor de somatische vakken- is getoetst. De gediplomeerde moet zich bewust zijn van zijn verantwoordelijkheid; hij moet een gelofte tot geheimhouding afleggen conform de arts.

Wat beoordelingen betreft: kennis wordt beoordeeld aan de hand van cijfers van 1-10; geschiktheid voor het beroep met onvoldoende, voldoende of goed.

De eindexamencommissie bestaat uit de docent psychiatrische verpleegkunde, twee vakdocenten (minimaal de docent psychiatrie), een verpleegkundige uit het praktijkveld en een gecommiteerde.

NB: Opmerkelijk is dat men de verpleegkundige kern van de opleiding beoogt te waarborgen. door formeel eisen te stellen aan het Hoofd van de opleiding en aan de docenten.

NB: Opmerkelijk is dat in de Nota van Toelichting staat aangekondigd dat door een wijzigingsbesluit betreffende de wet van 1921 ‘binnen afzienbare tijd’ de titel ‘verpleegkundige’ zal worden ingevoerd. *‘Deze is in feite reeds overal ingeburgerd’*, staat er zelfs. (De beoogde Wetswijziging zal echter pas op 8 juni 1977 een feit zijn.)

NB: het tweede overgangsexamen blijft fl. 25,- kosten; in feite moet tijdens de B-opleiding gezorgd worden dat aan het eind van het tweede leerjaar alle somatische handelingen in het OPO zijn afgetekend en dat alle verslagen en werkstukken af zijn. Het examengesprek over de somatiek vindt als ‘eerste gesprek behorende tot het eindexamen’ (15 minuten) plaats. Daarna vindt het echte eindgesprek plaats. Dat gaat over een *casus*. De verpleegkundige moet deze casus gedurende 15 minuten bestuderen en wordt vervolgens gedurende 40 minuten daarover bevraagd door de examencommissie. In het eindgesprek gaat het om de psychische vakken.

De regeling gaat in per 1-8-1975. Leerlingen die al vóór de publicatie van deze regeling aan hun opleiding begonnen waren, mogen tot 1-8-1978 naar keuze volgens de oude of deze nieuwe regeling examens doen.

Nederlandse Staatscourant 26 september 1975, nr. 186

Publicatie van besluit d.d. 25 september 1975 van Staatssecretaris J.P.M. Hendriks
Het besluit behelst dat een wetsontwerp is aangeboden aan de Tweede Kamer, waarin voorgesteld wordt aan A-, B-, Z-, MBO – en HBO-verpleegkundigen de titel ‘verpleegkundige’ toe te kennen. Verder meldt het besluit dat met ingang van 1-8-1975 naast de HBO-V in Leusden en Nijmegen ook HBO-V’s kunnen starten in Voorburg en Amsterdam. Tevens wordt aangekondigd dat de vier MBO-Verpleegopleidingen –nu nog behorend onder het Ministerie van Volksgezondheid & Milieuhygiëne– op termijn ook onder de wet op het voortgezet onderwijs zullen gaan vallen. Voorts meldt het artikel dat een vijfde MBO-opleiding is gestart (per 1-8-1975) in de regio ’s Gravenhage.

De regeling gaat wat de HBOV betreft in per 1-8-1975, wat de titelbescherming betreft per 1-1-1978 (gebaseerd op een Wet van 8 juni 1977) en wat de legalisering van de Z-opleiding betreft op 26-1-1978.

Nederlandse Staatscourant van 1 oktober 1975, nr. 189, 4

Publicatie van besluit van 25-9-1975, Directoraat Generaal Volksgezondheid afdeling MBO.

Het besluit behelst dat het te betalen examengeld voor de Regeling Diploma B-ziekenverpleging voortaan in een examenreglement wordt geregeld. (Het wordt hierdoor moeilijker om vast te stellen hoeveel de opleiding de leerlingen kost.)

Het besluit gaat in per 26-9-1975.

Nederlandse Staatscourant van 5 november 1976, nr. 216, 11

Publicatie van een besluit van 29-10-1976, nr. 86081, Directoraat Generaal Volksgezondheid, afdeling MBO, tot wijziging van de regeling diploma A Ziekenverpleging.
Voor de psychiatrie behelst dit besluit dat de overheid op schrift toegeeft dat de B-opleiding twee jaar eerder met theoretische leerstof is uitgebreid dan de A-opleiding. Het besluit behelst namelijk dat –zoals in de B reeds d.d. 13 juni 1975 is geschied– ook in de Opleiding Ziekenverpleging A de theoretische leerstof wettelijk moet worden opgewaardeerd van 850 tot 1060 uren. Hier en daar is dat in het veld al geschied, maar het zal op termijn absoluut noodzakelijk zijn in verband met het streven van de Raad van Europa om te komen tot wederzijdse gelijkstelling van diploma’s.

De regeling gaat in per 1-1-1977. Er bestaat een mogelijkheid van ontheffing tot uiterlijk 1980.

Nederlandse Staatscourant 20 juni 1977, nr. 117

Publicatie van Besluit van 6 juni 1977, nr. 23630 Directoraat generaal van Volksgezondheid, Hoofdafdeling Medische Beroepen en Opleidingen met betrekking tot een wijziging van de toelatingseisen tot de B-opleiding.

Het besluit behelst het schrappen van een tweetal opleidingen die in de praktijk weinig meer voorkomen (een N-akte die bevoegdheid geeft tot het geven van onderwijs aan huishoudscholen alsmede de schakelklasse verbonden aan op basis van de wet op het nijverheidsonderwijs gesubsidieerde hogere technische school) en het toevoegen van een aantal nieuwe middelbare beroepsopleidingen: middelbaar huishoud- en nijverheidsonderwijs, middelbaar technisch onderwijs, middelbaar economisch en administratief onderwijs, middelbaar sociaal-pedagogisch onderwijs, middelbaar middenstands onderwijs, middelbaar landbouwonderwijs.

In verband met de cognitieve aspecten van de B-opleiding (deze qualificatie is een novum) wordt nu aanbevolen dat kandidaten de volgende vakken hebben gehad: Nederlands, een moderne taal (bij voorkeur Engels), natuurkunde, scheikunde of natuur en wiskunde (rekenen).

Het besluit is van kracht per 1-8-1977.

Nederlandse Staatscourant van 7 juli 1977, nr. 130, 1

Publicatie van een bericht dat Nederland verplicht is om uiterlijk 1 juli 1979 de desbetreffende diploma's van andere landen als gelijkgesteld met het Nederlandse A-diploma aan te wijzen.

Voor de psychiatrie betekent het besluit dat men met een A-diploma of met een MBO-V of een HBO-V diploma in principe wél gerechtigd is om in het buitenland (de EEG althans) te verplegen; met het B- en het Z-diploma niet. Het effect is dat het B-diploma en het Z-diploma in status dalen.

Het bericht is niet direct van kracht, maar heeft per onmiddellijk effect. (Met ingang van 1977-1978 (erkenning Z-opleiding) daalt de instroom in de B-opleiding zeer fors.)

Staatsblad 12 juli van 1977, nr. 397

Publicatie van Wetswijziging d.d. 8 juni 1977, ofwel Wet tot bescherming van het diploma van verpleegkundige

Deze wijziging behelst het introduceren van de titel 'verpleegkundige' voor allen die ofwel een inservice-opleiding in de verpleegkunde (A,B, of Z) dan wel een MBO- of een HBO-opleiding in de verpleegkunde hebben afgesloten. Dit besluit betekent dat in alle velden van de gezondheidszorg intensieve discussie ontstaat over wat de titel 'verpleegkundige' eigenlijk precies inhoudt, nu deze aan verplegenden die op onderling uiteenlopende niveau's zijn opgeleid wordt toegekend. Steeds belangrijker wordt ook de vraag hoe de inservice-opgeleide verpleegkundigen en de MBO- en HBO- verpleegkundigen zich tot elkaar moeten verhouden. Welk niveau heeft een B-verpleegkundige? Is het een MBO of een HBO-opleiding? Hierin zal pas aan het eind van de jaren tachtig duidelijkheid ontstaan.

De regeling gaat in per 1-1-1978.

Nederlandse Staatscourant van 29 september 1977, nr. 190

Publicatie van een besluit van 20-9-1977, tot wijziging van het praktijk- en rapportenboekje voor de opleiding tot het diploma ziekenverzorging.

Voor de psychiatrie betekent het dat de ziekenverzorgende wordt opgewaardeerd. Ook de ziekenverzorgende moet patiënten met minstens 20 aandoeningen hebben verpleegd, waaronder psychopathologische aandoeningen. Er staat niet bij dat dit perse ouderen moeten zijn.

Het besluit treedt in werking d.d. 1-1-1978.

Nederlandse Staatscourant van 4 oktober 1977, nr. 193

Publicatie van het besluit van 29 september 1977, nr. 29378 Directoraat generaal van Volksgezondheid, Hoofdafdeling Medische Beroepen en Opleidingen.

De regeling B-ziekenverpleging heet voortaan 'Regeling diploma B-verpleegkundige'. Het Overzicht Praktijk Opleiding is qua opbouw, voor zover het het gedeelte betreft waarin de personalia en de vorderingen van de betrokken kandidaat worden vastgelegd, gelijkgetrokken met de OPO's die bestaan in de algemene verpleegkunde, de Z-verpleegkunde en de ziekenverzorging. (Ook die OPO's zijn dus qua opbouw veranderd.) Inhoudelijk is de tekst in het OPO niet veranderd; het bleek niet mogelijk om in relatief korte tijd alle praktijkboekjes inhoudelijk gelijk te trekken. 'Daarvoor bleek een vergelijkend onderzoek noodzakelijk van

de inhoud van het vak binnen de verschillende terreinen, met name de relatie van de B-opleiding tot de A- en de Z-opleiding en de opleiding tot ziekenverzorger en van de wijze waarop in de verschillende opleidingen het leerproces in de praktijk begeleid wordt. In de B-opleiding gaat het nog steeds om 90 somatische handelingen waarvan de leerling er 60 moet laten aftekenen, en om 88 psychiatrische vaardigheden waarvan de leerling er 75 moet beheersen. Het gebruik van dit nieuwe OPO boek wordt dwingend voorgeschreven (artikel 17). Het overzicht is het eigendom van de opleidingsinrichting, maar wordt bij het behalen van het diploma uitgereikt aan de gediplomeerd verpleegkundige. Kandidaten die de opleiding begonnen vóór 1-1-1978 kunnen volstaan met het OPO boekje zoals uitgebracht per 30 mei 1975.

De regeling gaat in per 1-1-1978.

Nederlandse Staatscourant van 26 januari 1978, nr. 19

Publicatie van het besluit d.d. 10-1-1978, nr. 33900 Hoofdafdeling Medische Beroepen en Opleidingen, tot wettelijke erkenning van het Diploma Z-verpleegkundige.

In de Nota van Toelichting bij dit Besluit wordt op pag. 7 vermeld dat –daar een aantal Z-instellingen¹⁹ samen met de Inspectie in 1957 begonnen is een Z-opleiding te maken- tussen 1961 en 1978 al 9.300 diploma's in de Z-verpleging geregistreerd zijn. (Per 1975 waren het er 6.500²⁰.) Het besluit deze Z-diploma's nu ook wettelijk te erkennen betekent –dit wordt echter niet expliciet vermeld in het besluit- dat een viertal APZ-en waar men naast B-verpleegkundigen ook Z-verpleegkundigen opleidde –overigens zonder een erkenning voor de Z-opleiding aangevraagd te hebben- op slag een groot aantal leerlingen verliezen. Die leerlingen willen immers uiteraard voortaan de wettelijk erkende opleiding tot Z-verpleegkundige volgen. De betreffende instellingen waren: Groot Bronswijk te Wagenborgen, Wolfheze te Wolfheze, Sint Willibrord te Heiloo en Vrederust in Halsteren. Alleen Voorburg te Vught had een erkenning om Z-verpleegkundigen op te leiden verworven.²¹ Daarnaast verliest de sector psychiatrie vanuit instellingen die slechts een partiële opleidingsbevoegdheid hadden voor de B een instroom aan leerlingen-B in het tweede leerjaar. Veel van deze instellingen vragen immers nu erkenning aan om voor de Z te mogen opleiden. Er wordt dus ineens minder eindexamen gedaan in de psychiatrische verpleegkunde. Dit verlies van leerlingen wekt een indruk van dramatisch dalende belangstelling voor de psychiatrie: het aantal leerlingen in de B daalt tussen 1976 en 1980 van 1574 naar 1140. In werkelijkheid is sprake van een *verschuiving* van zowel patiëntenpopulatie als van verpleegkundigen. In de Z-sector worden in 1978 direct 1564 diploma's behaald. Tussen 1978 en 1996 werden in totaal nog eens 25.917 Z-verpleegkundigen geregistreerd.²² In totaal staan per 1996 dus al 35.217 Z-verpleegkundigen geregistreerd. De Z-opleiders gedragen zich bovendien zelfbewust: ze twijfelen niet direct aan de kwaliteit van hun eigen opleiding wanneer het dagonderwijs in de verpleegkunde opkomt. De Z-sector wil dan eerst weten of er wel voldoende uitstroom zal zijn naar de Z en stelt vast dat men de Z-opleiding niet wenst op te geven. Daardoor behoudt de sector een relatief sterke positie.

Het Besluit is per direct van kracht.

Nederlandse Staatscourant 13 februari 1978, nr. 31

¹⁹ Het waren er 7; dit staat vermeld in: Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne (1976). Verslagen, Adviezen, Rapporten 1976, nummer 52: *Herziening van de Opleiding tot het diploma A Ziekenverpleging* (Advies van de Centrale Raad voor de volksgezondheid), 29

²⁰ Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne (1975.) *Interimrapport Z-opleiding, uitgebracht door de Interdisciplinaire werkgroep Z-opleiding. VAR-rapporten nummer 14*, Memorie van Toelichting, 2.

²¹ Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne (1977). *Overzicht van de gegevens met betrekking tot de algemene psychiatrische ziekenhuizen 1974, Verslagen, Adviezen, Rapporten, nr. 6* Leidschendam, 37

²² Zie Bijlage 3A voor een goed overzicht van alle getallen.

Publicatie over de oprichting van een werkgroep die bestaat uit vertegenwoordigers van het Ministerie van Sociale Zaken, het ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne en de Nationale Ziekenhuis Raad, teneinde tot maatregelen te stimuleren die voor oud-verpleegsters de herintreding in het verpleegstersberoep aantrekkelijker maken.

De publicatie behelst een bericht dat men in de drukke regio's in de Randstad (Den Haag, Amsterdam en Rotterdam) herintredende vrouwen wil stimuleren terug te keren in de verpleging, middels het aanbieden van een gratis bijscholingscursus. De publicatie betekent dat men er op beleidsniveau nog steeds van uit gaat dat verplegen een vrouwenzaak is, ook in de psychiatrie.

De werkgroep verwacht dat de herintreedsters reeds per 1-9-1978 zullen aantreden.

Nederlandse Staatscourant 1 maart 1978, nr. 43

Publicatie van een besluit tot intrekking van een aantal door de tijd achterhaalde besluiten.

Wat de psychiatrie betreft gaat het om de intrekking van de opleidingstijdverkorting voor uit Indonesië teruggekeerde soldaten.

Het besluit gaat in per 2 maart 1978.

Nederlandse Staatscourant van 13 juni 1978, nummer 112

Publicatie van een Besluit van de Minister van Binnenlandse Zaken van 23 mei 1978, betreffende het recht van intramurale gezondheidszorg instellingen, om inservice leerlingen een renteloze lening te verschaffen tijdens hun (sedert 25-10-1977 onbetaalde) introductieperiode.

Minister van Binnenlandse Zaken Hans Wiegel zet in een kort bericht uiteen, dat hij de introductieperiode (van in ons geval de B-opleiding) beschouwt als een 'zuivere leerperiode'. In principe is hij van mening dat de inservice-opleidingen zich in deze periode tot hun ouders moeten wenden; die ontvangen immers kinderbijslag. Toch wil hij de intramurale instellingen en de uit huis wonende leerlingen tegemoet komen. Hij verschaft intramurale instellingen dan ook het recht, aan inservice-leerlingen een renteloze lening te verschaffen, op voorwaarde dat deze (per maand uit te keren) lening slechts 75% bedraagt van het maandsalaris van een beginnende leerling, en onder de voorwaarde dat de leerlingen dit geld zodra ze salaris gaan ontvangen, over een periode van maximaal 20 maanden terugbetalen.

Het besluit gaat op 14 juni 1978 in.

Nederlandse Staatscourant van 20 oktober 1978, nr. 205

Publicatie van het bericht dat een Werkgroep Universitaire Opleiding Verpleegkundigen is opgericht.

Voor de psychiatrie behelst het bericht het nieuws dat d.d. 17-10-1977 alleen de Nederlandse Vereniging voor Ambulante GGz en het Nederlandse Genootschap ter bestudering van zwakzinnigheid en zwakzinnigenzorg participeerden in een vergadering die besliste over de noodzaak te komen tot een leerstoel verplegingswetenschap. De intramurale psychiatrie was kennelijk niet (formeel) vertegenwoordigd, of het moet geweest zijn via de Nederlandse Vereniging van Verpleegkundig Directeuren van Ziekeninrichtingen.

De Studie Verplegingswetenschap is in Nederland per 1981 een feit.

Nederlandse Staatscourant van 28 november 1978, nr. 232

Publicatie van het feit dat Staatsblad 28 november 1978, nummer 589 is uitgegeven. Dit Staatsblad bevat een besluit van 20-10-1978 tot inschrijving van zowel inservice als dagopgeleide verpleegkundigen in registers; het behelst een intrekking van het besluit van 1-2-1924 no. 17).

Het besluit behelst voor de psychiatrisch verpleegkundigen dat de geneeskundige hoofdinspecteur voor de geestelijke volksgezondheid een register zal aanleggen waarin worden ingeschreven: zij die in bezit zijn van het diploma B-verpleegkundige of een met het diploma B gelijkgesteld diploma; zij die in bezit zijn van het diploma Z-verpleegkundige of een met het Z-diploma gelijkgesteld diploma, alsmede zij die in bezit zijn van een diploma MBO- of HBO-Verpleegkunde.

Het besluit gaat in per 1-12-1978.

Nederlandse Staatscourant van 15 januari 1979, nr. 10

Publicatie van besluit van 5 januari 1979, Nr. 86734 Directoraat generaal van Volksgezondheid, Hoofdafdeling Medische Beroepen en Opleidingen, ondertekend door Staatssecretaris Veder-Smit, tot Wijziging van de regeling Opleiding Diploma B-verpleegkundige, nl. het Examenreglement (d.i. bijlage 4), de Instructie Gecommitteerden (d.i. bijlage 5) en de wijze van waarden.

Het Besluit behelst dat het examenreglement voor diploma B-verpleegkundige –op basis van een ronde regionale bijeenkomsten in den lande door de GHIGV- opnieuw is gewijzigd. De leerling hoeft geen verslag over maatschappijleer meer in te leveren. Het eindexamen zal voortaan bestaan uit een onderdeel toetsing en een onderdeel eindgesprek. Instellingen mogen zelf beslissen of ze een voorkeur hebben voor schriftelijke dan wel mondelinge toetsing. Alleen zij die al voor de toetsen geslaagd zijn (vakken: psychiatrische verpleegkunde, psychiatrie, psychologie, andragogie en gezondheidsleer) mogen opgaan voor het eindgesprek. Het eindgesprek gaat over een casus en beslaat 45 tot 60 minuten; men mag de kandidaten 15 minuten tijd geven de casus goed voor te bereiden. Alleen 3^e jaarsleerlingen die vóór 15-8-1978 met de opleiding zijn begonnen mogen nog examen doen volgens de oude regels.

Regeling gaat in per 16-1-1979.

Nederlandse Staatscourant van 20 juni 1979, nr 117

Publicatie van het Besluit van Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne (VoMil) mevrouw E. Veder-Smit, en van Staatssecretaris K. de Jong van Onderwijs & Wetenschappen over de MBO-V-opleiding.

Aangekondigd wordt een toenemende omzetting van het inservice-onderwijs in middelbare beroepsopleidingen voor verpleegkundigen. Men verwacht dat deze ombouwoperatie steeds meer gaat kosten; in 1983 zou dit al 30 miljoen gulden vergen. Voorlopig echter zullen huidige en toekomstige opleidingen nog ressorteren onder het Ministerie van VoMil. In de eerstkomende periode zullen naast de al bestaande vijf nog vijf nieuwe MBO-V-opleidingen starten.

De omzetting van al het inservice-onderwijs naar dagonderwijs wordt in 1980 ook door het Kabinet toegezegd. Negen jaar vol onduidelijkheid later, in 1989, komt het dan zittende Kabinet erachter dat deze omzetting financieel niet haalbaar is.

Nederlandse Staatscourant van 28 september 1979, nr. 189

Publicatie van Besluit van 4-9-1979 tot wijziging van de toelatingseisen

De wijziging behelst een betere volgorde van alle diploma's die toegang geven tot de B-opleiding en een duidelijker omschrijving hiervan. Voor ziekenverzorgenden die de B-opleiding willen volgen heeft men als eis laten vervallen dat zij perse 3 jaar middelbare school als vooropleiding moeten hebben. Ziekenverzorgenden kunnen dus eenvoudiger instromen.

Het besluit werkt terug tot 31 juli 1979.

Nederlandse Staatscourant 22 januari 1980, nummer 14

Publicatie van de gunstige resultaten van een door het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne gefinancierd onderzoek door het Nederlands Pedagogisch Instituut te Zeist en de Prinses Margrietschool te Rotterdam. Dit onderzoek werd begeleid door deskundigen van het Ministerie en de Geneeskundige Hoofdinspectie voor de Volksgezondheid.

Uit het onderzoek is gebleken dat het rendement van de praktijkleerperiode verbeterd kan worden als dagscholen in samenwerking met diverse aangesloten ziekenhuizen (uit diverse sectoren) werken aan het formuleren van heldere doelen voor de praktijkleerperiode. Het is niet duidelijk waarom de Geneeskundige Hoofdinspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid niet in het onderzoek heeft geparticipeerd.

Het onderzoek is een tweede stap in het sturen in de richting van Centrale Scholen.

Nederlandse Staatscourant van 20 oktober 1980, nr. 203

Publicatie van een rapport over 'de praktijkleerperiode in de gezondheidszorg' waartoe is gestimuleerd door de staatssecretarissen van Volksgezondheid & Milieuhygiëne en Onderwijs & Wetenschappen.

Het bericht maakt duidelijk dat de MBO- en HBO-verpleegopleidingen problemen hebben met het vinden van voldoende stageplaatsen in zorginstellingen. De scholen signaleren bovendien een gebrek aan stagebegeleidende faciliteiten in de instellingen. Men beveelt aan te komen tot formele samenwerkingsovereenkomsten tussen scholen en instellingen. Met de studenten zullen praktijkleerperiode-overeenkomsten moeten worden gesloten.

Dit rapport is de eerste aanzet om te komen tot een regionale capaciteitsplanning voor stageplaatsen; dat wil zeggen een stap in de richting van Centrale Scholen.

Nederlandse Staatscourant van 22 oktober 1980, nr. 205

Publicatie van een besluit d.d. 3-10-1980 van Wijziging van de toelatingseisen tot het diploma B-verpleegkundige.

Het Besluit is gebaseerd op het feit dat de oude MAVO 3 wordt opgeheven. Kandidaten met het nieuwe MAVO 3 of met een MAVO 3-4-opleiding kunnen geen toegang krijgen tot het diploma. Wel mogen leerlingen van HAVO 3- mits zij een verklaring kunnen overleggen dat zij voor 6 vakken tot dit niveau zijn geslaagd- toegang krijgen. Kleuterleidsters met Akte A hoeven niet eerst Akte B te behalen om toegang te verkrijgen. Aan het examenpakket worden geen specifieke eisen gesteld, wel wordt de keuze van minimaal één exact vak aanbevolen.

De regeling treedt terstond in werking en gaat terug tot 31 juli 1979.

Nederlandse Staatscourant 27 oktober 1980, nr. 208

Publicatie van een besluit van de Ministerraad, dat deze akkoord is gegaan met toezending van een wetsontwerp betreffende de invoering van een titelregistratie en tuchtrecht voor verpleegkundigen.

Het Wetsontwerp is mede namens Minister J. de Ruyter van Justitie, ingediend door Mevr. E. Veder-Smit, Staatssecretaris voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne.

Het wetsontwerp erkent dat allerwegen steeds hogere eisen worden gesteld aan verpleegkundigen en dat daarom meer waarborgen voor kwaliteit nodig zijn dan alleen een diploma. Voortdurend onderhoud van dat diploma alsmede een controle daarop is ook noodzakelijk. Een systeem van herregistratie en wettelijk tuchtrecht worden daartoe als geëigende instrumenten beschouwd.

Dit Wetsontwerp brengt het nooit tot Wet. De verpleegkundigen worden 'meegenomen' in de Wet op de Beroepsbeoefenaren Individuele Gezondheidszorg.

Nederlandse Staatscourant van 5 maart 1981, nr. 44

Publicatie van Wijzigingsbesluit d.d. 18 februari 1981 van de Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, van de Regelingen opleidingen diploma's.

Het Wijzigingsbesluit behelst een –zonder vooroverleg met de speciale Commissie tot onderhoud van de B-opleiding van de Hoofdinspectie voor Geestelijke Volksgezondheid tot stand gekomen- wijziging van de B-opleiding in die zin dat meer samenhang ontstaat tussen alle verpleegopleidingen. Er komt meer eenduidigheid in de gehanteerde terminologie. Ook wordt getracht duidelijker grenzen aan te geven waarbinnen B-opleidingen kunnen opereren. B-opleidingen dienen een aantal zaken op papier uit te schrijven (een Schoolwerkplan te maken) die voorheen 'vrij' waren. De leerling verkrijgt dan meer zicht op waar de opleiding heen wil. Het hoofd van een opleiding mag een leerling vrijstelling geven tot het volgen van bepaalde lessen, mits de leerling wel examen doet in dat vak; de evaluatie van de leerling tijdens de introductieperiode is nader omschreven, een begeleidingsgesprek over het functioneren van de leerling in de praktijkleerperiodes is verplicht; een leerling mag maximaal tweemaal een onvoldoende behalen voor de praktijkbeoordeling over geschiktheid om de opleiding te vervolgen.

De regeling gaat in per 1-9-1981.

Nederlandse Staatscourant 21 december 1981, nr. 245

Publicatie van een besluit tot wijziging van de aanwijzing EG-diploma's verpleegkundige. Het besluit behelst dat –omdat Griekenland is toegetreden tot de EU d.d. 24 mei 1979- ook het Griekse diploma tot ziekenverplegenden voortaan recht heeft op gelijkstelling aan het Nederlandse diploma ziekenverpleging. Voor de psychiatrie betekent het besluit dat in principe Griekse gediplomeerd verpleegkundigen voortaan mogen instromen in het tweede leerjaar van de B-opleiding.

Het besluit treedt op 22 december in werking en werkt terug tot 1-1-1981.

Nederlandse Staatscourant d.d. 21 januari 1983, nr. 15

Publicatie van een wijziging in de examen – en vacatiegelden.

Het besluit behelst voor de kandidaten van de B-opleiding dat de kosten voor het eindexamen met fl. 5,- stijgen. Het –in twee delen gesplitste- eindexamen kost nu fl. 25,- voor deel I en fl. 60,- voor deel II. Wie zakt is duurder uit. Een eventueel herexamen kost voor deel I opnieuw fl. 25,- en voor deel II ook fl. 25,-. Gaat alles goed dan kost het de leerling voortaan dus fl. 85,- in plaats van fl. 80,-; wie twee keer zakt is fl. 135,- kwijt. (Eén keer zakken was voorheen vrijwel gratis).

De regeling gaat in per 18 januari 1983.

Nederlandse Staatscourant d.d. 23-1-1986, nr. 16, 13 en 14

Publicatie van een besluit van 2-1-1986, Directoraat Generaal voor de Volksgezondheid, directie GBO, afdeling Verplegende en Verzorgende Beroepen en Opleidingen, nr. 57981, tot invoering van de nieuwe Regeling Opleiding Diploma B-verpleegkundigen 1986.

Het besluit behelst de intrekking van de regeling voor de opleiding tot B-verpleegkundige van 30 mei 1975. De nieuwe regeling wordt (naar de regeling op schrift vaststelt) gemotiveerd door de invoering van arbeidsduurverkorting bij leerling-verpleegkundigen van 40 naar 36 uur per week. Dit vereist 'een nieuwe structuur' voor de opleiding. De wijzigingen zijn echter niet alleen structureel; ze zijn vooral zeer inhoudelijk van aard. Gelijktijdig met de nieuwe regeling verschijnt ook een beroepsprofiel voor de B-verpleegkundige.²³

Instellingen die zijn erkend op grond van artikel 7 in de Krankzinnigenwet of voorlopig erkend zijn krachtens de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten van 1967 kunnen erkenning

²³ Werkgroep Herziening B-opleiding (januari 1986). *Beroepsprofiel van de psychiatisch verpleegkundige*, Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

aanvragen als opleidingsinstelling. In zo'n instelling dient dan wel een 'evenwichtige' (dit wordt niet nader uitgewerkt) verdeling te bestaan tussen het aantal leerlingen en het aantal gediplomeerden, zodat de noodzakelijke 'werkbegeleiding' van de leerlingen gerealiseerd kan worden. Ook instellingen die een samenwerkingsverband zijn aangegaan (onderling dan wel in/met een Centrale School) kunnen een opleidingserkenning aanvragen. Het Hoofd van de opleiding (of de directeur van de Centrale School) moet een verpleegkundige zijn met een B-, een MBO- of een HBO- verpleegkundig diploma, en bovendien ook een diploma van de hogere opleiding, een docentenopleiding of een acte pedagogiek. Daarnaast zijn er uiteraard ook dergelijke eisen aan de docenten; het staat in de regeling echter tevens omschreven welk soort docenten (met welke opleidingsachtergrond) een bepaald vak mogen geven. Ook aan de praktijkbegeleiders worden strengere eisen gesteld qua opleiding. Ook wordt nog een nieuwe functionaris opgevoerd: de 'werkbegeleiders' op de afdelingen. Dat zijn gediplomeerde B-verpleegkundigen die de leerlingen moeten begeleiden.

Leerlingen mogen aan de B-opleiding beginnen als ze 17 jaar zijn. De opleiding begint namelijk met een Beroeps Voorbereidende Periode van 30 weken = 7 maanden: 23 weken van 30 lessen theoretisch onderwijs (690 uur theorie), hierdoorheen gemixt 4 weken stage verspreid over deze periode (in totaal 144 uur), plus 3 weken vakantie. (Tijdens de BVP ontvangt een leerling alleen een onkostenvergoeding van fl. 395,- bruto.) De leerling komt effectief dus pas op de leeftijd van 17 jaar en 7 maanden op een afdeling te staan als werknemer. Meer dan de helft van de theoretische leerstof (690 van de 1320 uur) wordt aangeboden voordat de leerling in de praktijk gaat werken. Elke praktijkleerperiode daarna kent minimaal 5 lesweken, verspreid over het jaar. In totaal wordt tijdens de periode van 2 jaar en 9 maanden waarin de leerlingen ook werken, nog 630 uur theorie gegeven.

De theoretische leerstof is dus uitgebreid naar 1320 uren. Er zijn 46 thema's uitgewerkt waarin de leerling zich dient te verdiepen. De centrale concepten van de B-opleiding zijn voortaan: persoon, omgeving, gezondheid en verplegen. Er worden 5 zogenaamde 'leergebieden' onderscheiden, die gevoed worden vanuit diverse vakken:

Leergebied verpleegkunde: visies op verplegen, systematiek van het verplegen, methodiek, basiszorg, specifieke zorg; eigenlijk is dit leergebied ook te beschouwen als 'het vermogen alle andere leergebieden in het verpleegkundig handelen te integreren': in totaal 290 uur.

Leergebied gezondheidsleer: anatomie, neuro-anatomie, voedingsleer, psychologie, sociologie, antropologie, filosofie, recht en wet, organisatie gezondheidszorg, gezondheidsvoorlichting & opvoeding, psychosociale en lichamelijke hygiëne, andragogie, geschiedenis van de verpleging en de geneeskunde: in totaal 480 uur. (Juist aan dit leergebied ziet men goed hoeveel de sociaal-agogische vakken moeten inleveren: deze vakken besloegen in de regeling van 1975 immers 50% van de 1020 uren theorie; nu delen zij 480 uur met tal van andere vakken en beslaan slechts een klein deel van de aan te leren methoden en technieken)

Leergebied ziekteleer: algemene en speciële ziekteleer, neuropathologie, psychiatrie, psychopathologie, diëtleer, diagnose en therapie: in totaal 245 uur.

Leergebied methoden & technieken: hier worden psychosociale technische vaardigheden onderscheiden van somatische technische vaardigheden: groepsdynamica, communicatieve vaardigheden, attitude, gespreksvoering, organisatorische vaardigheden, beïnvloedingsvaardigheden, verpleegtechnische vaardigheden en zorgtechniek, in totaal 245 uur.

Leergebied keuze-uren: dit houdt in dat de opleidingsinstelling een aantal theorie-uren mag besteden naar eigen inzicht, hoewel enigszins wordt geduwd in de richting van informatica en internationale aspecten: in totaal 60 uur.

Na de Beroeps Voorbereidende Periode –die moet worden afgesloten met een schriftelijk vastgelegde beoordeling door het hoofd van de opleiding dat de leerling geschikt is voor het beroep- volgen drie praktijkleerperioden van achtereenvolgens 12, 12 en 9 maanden, met in

totaal 630 uren theoretisch onderwijs (elke leerperiode moet minimaal 5 lesweken omvatten) en in totaal 1011 uren voor het leergedeelte van het praktische deel. Bepaalde uren zijn geormerkt voor praktijkopleiding op de afdeling. In totaal duurt de B-opleiding nu dus 3 jaar en 4 maanden. Het praktijkleren is veel verder uitgewerkt. De leerling krijgt voortaan 'methodische praktijkbegeleiding'. Dit houdt in dat de leerling per leerperiode en stage-afdeling zelf leerdoelen vaststelt en dat deze systematisch worden geëvalueerd, in het bijzijn van de praktijkbegeleider en de werkbegeleider op de afdeling. Men onderscheidt nu allerlei vormen van klinisch onderwijs en klinisch relevante gesprekken en besprekingen, het praktisch oefenen van vaardigheden, en een keur aan voortgangs- en evaluatiegesprekken (per leerperiode maar liefst 30 keer) met betrekking tot het eigen leerproces. Verpleegkundigen uit de praktijk -die leerlingen moeten begeleiden en beoordelen- worden met hun oordeel strenger dan voorheen geconfronteerd. Een afdelingshoofd moet bijvoorbeeld schriftelijk zijn/haar oordeel over de praktijkprestaties van de leerling op papier zetten. Dit alles ter bescherming van de leerling. Aan het eind van de opleiding moet een leerling een scriptie inleveren. Deze telt mee bij het eindoordeel.

Er zijn 5 grote eindtermen geformuleerd:

1. De beroepsbeoefenaar kan de relatie cliënt-verpleegkundige vorm en inhoud geven;
2. De beroepsbeoefenaar kan het milieu van cliënten vorm en inhoud geven;
3. De beroepsbeoefenaar kan functioneren binnen de organisatorische structuur;
4. De beroepsbeoefenaar kan gebruik maken van nieuwe inzichten en ontwikkelingen in het beroep van verpleegkundige in het algemeen en van de psychiatrisch verpleegkundige in het bijzonder;
5. De beroepsbeoefenaar kan de eigen waarden en normen evenwichtig hanteren en in overeenstemming brengen met de eisen die aan de beroepsuitoefening gesteld worden.

Deze vijf eindtermen kennen ook 'tussentermen'. Bij elke leerperiode staan een aantal aspecten beschreven die in die periode bereikt kunnen zijn.

Het is niet duidelijk wat de B-opleiding en de examens een leerling nu kosten.

De regeling gaat in per 1-9-1986.

Nederlandse Staatscourant van 9 mei 1986, nr 87, 7

Publicatie van een bericht met betrekking tot het zogenaamde WVC leerlingenplan, dat –door te bezuinigen op de arbeidstijd en dus op het salaris van de leerlingen- beoogt te resulteren in het scheppen van voldoende financiële ruimte om 6500 extra arbeidsplaatsen te kunnen creëren in de verpleging.

De publicatie meldt dat alle inservice-opleidingen in 1986 qua structurele opzet (BVP plus aansluitende praktijkleerperiodes) aan elkaar gelijk zijn gemaakt, zij het dat de duur van de afzonderlijke opleidingen niet gelijk is. (Vreemd genoeg stelt men dat ze allemaal aangepast zijn aan EEG-richtlijnen; dit is echter onjuist. De EEG-richtlijn stelt een theoretische opleiding van 1535 uur verplicht en alleen de Nederlandse A-opleiding voldoet daar nu aan. **(of zelfs die niet? Nog uitzoeken!)**) In de A-verpleging kost de praktijkleer-fase drie jaar en 3 maanden; in de B- en de Z-verpleging duurt deze fase 2 jaar en 9 maanden. In de ziekenverzorging kost deze fase 2 jaar.

In het plan wordt er -precies zoals Hans Wiegel deed in juni 1978- van uitgegaan dat de BVP een 'zuivere leerperiode is'; de leerling hoeft niet te werken en verdient dus geen salaris, doch ontvangt een zakgeld van fl. 395, -- bruto per maand. Men gaat ervan uit dat de leerling gedurende de praktijkfase steeds zelfstandiger wordt, minder les hoeft te hebben en dus meer kan werken. Qua salaris wordt er tijdens de praktijkfase dan ook mee gerekend dat de leerling het eerste jaar 80% werkt (en dat ook nog slechts 36 van de 38 uur) en dus slechts 80% van zijn tijd recht heeft op 36/38 van het salaris; in het tweede leerjaar 85% en in het derde

leerjaar 95%. Het loon is dus laag (36/38 over 80% in het eerste leerjaar), maar stijgt wel steeds iets tijdens de opleiding.

Het WVC leerlingenplan gaat in per 1-9-1986.

Brief en bijlage d.d. 4 juni 1986 (kenmerk DGVGZ/GB0/VVBO-402833) aan hoofden en directies van zorg- en opleidingsinstellingen.²⁴

Ik vermoed dat in deze brief de concrete uitwerking van het WVC-leerlingenplan – neerkomend op een forse herstructurering van de opzet van alle inservice-opleidingen- is vastgelegd.

Een brief d.d. 13 mei 1987 (DGVGZ/GB0/VVBO-1187) met betrekking tot Wijzigingen in de regelingen Opleiding Diploma A-,B- en Z-verpleegkundige en Regeling opleiding diploma ziekenverzorging aan alle inservice-opleidingen.²⁵

In de brief kondigt De Staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur drs. D.J.D. Dees aan dat het eindexamen voor de inservice-opleidingen, voor zover het gaat om het toetsen van de opgedane theoretische kennis, een andere vorm zal krijgen.

Men wil een landelijk –schriftelijk- onderzoek laten plaatsvinden in de vorm van een door de minister vastgestelde eindtoets. Deze eindtoets zal de eindtermen toetsen zoals deze zijn vastgelegd in de opleidingsregelingen van 1986. De Minister zal over de exacte vorm advies vragen aan een door hem te installeren Centrale Examencommissie. Alleen het slagen voor deze schriftelijke eindtoets, geeft recht op het eindexamengesprek.

Vreemd is dat in de bijlagen (afzonderlijk voor A-,B-, Z- en ZV- opleiding, de kosten voor de A- eindtoets wel worden vermeld, maar die voor de andere opleidingen niet.

De brief wordt aangevuld/herroepen door brieven van 6 en 8 januari 1988.

Nederlandse Staatscourant van 20 juli 1987, nr. 136

Publicatie van wijzigingsbesluit van 17 maart 1987, nr. 1187 DGV/directie Gezondheidszorgberoepen en Opleidingen, Hoofdafdeling Verplegende en Verzorgende Beroepen en Opleidingen.

Het besluit behelst –voor alle inservice-opleidingen- een aantal dereguleringen: zorginstellingen en het hoofd van de opleidingen mogen een aantal formele aspecten zelf beslissen en hoeven zich niet meer aan te passen aan voorgeschreven nationale regelgeving. Het type opleiding dat recht geeft op toelating tot de B-opleiding wordt bijvoorbeeld meer aan het eigen oordeel overgelaten dan voorheen. (Bij aanmelding van sollicitanten van 25 jaar en ouder acht men levenservaring even relevant als opleiding.) Ook de lengte van de periode die een gezakte kandidaat nog eens moet overdoen, is aan het oordeel van het Hoofd opleiding. Het besluit betreft echter vooral een voorgestelde wijziging van de manier waarop het eindexamen voortaan zal worden afgenomen (plus –wat de B betreft- onduidelijkheid over wat het examen nu gaat kosten. In de A kost de eindtoets voortaan fl. 48,--. Kennelijk is het eindexamen daar goedkoper dan in de B-verpleging.) De overheid streeft - ook voor de psychiatrie- naar installatie van een Centrale Examencommissie die elk jaar een landelijk uniforme, geïntegreerde ‘eindtoets’ (‘die de aanstaande beroepsuitoefening in zijn gehele omvang en samenhang kan bestrijken’) produceert en afneemt.

Het besluit treedt op 21 juli 1987 in werking.

²⁴ Wordt vermeld in de brief d.d. 13 mei 1987, ik ken de inhoud van deze brief echter helaas nog niet.

²⁵ Met dank aan Nico Bringmans, voormalig hoofd van de B-opleiding van PMS Vijverdal te Maastricht, voor toezending van dit stuk.

Brief d.d. 28 augustus 1987 namens de Staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (namens deze dhr. H.R.G. Veldkamp, directeur Gezondheidszorg Beroepen en Opleidingen) aan hoofden van inservice B- en Z-opleidingen²⁶

De brief behelst het verruimen van toelatingmogelijkheden voor Belgische jongeren die in Nederland een B- of de Z-opleiding willen volgen.

In de brief –kennelijk een reactie op vele vragen dienaangaande uit het veld- worden een aantal opleidingen in België opgesomd die voortaan toegang geven tot de Nederlandse opleidingen B- en Z-verpleegkundige: het derde leerjaar van het algemeen secundair onderwijs; de vijfde klas van het kunstsecundair onderwijs; de zesde klas van het technisch secundair onderwijs met name de afstudeerrichtingen handel en boekhouden, bedrijfseconomie, secretariaat; toerisme, marketing en verpleegaspirant; de zevende klas van het beroepssecundair onderwijs, afdeling gezins- en sanitaire hulp en kinderverzorging.

De brief is met onmiddellijke ingang van kracht en leidt tot personeelswerving in België.

Nederlandse Staatscourant van 2 oktober 1987, nr. 190

Publicatie van een besluit van 17 augustus 1987, nr. 3871, DGV/directie Gezondheidszorgberoepen en Opleidingen, Hoofdafdeling Verplegende en Verzorgende Beroepen en Opleidingen.

De publicatie behelst de bekendmaking van het besluit tot installatie van een Centrale Examencommissie opleiding B-verpleegkundige, met leden vanuit de NZR (dhr. J. Jans, Zon & Schild), vanuit de ABVA/KABO (dhr. T. van Asperen en dhr T. van Gorp), de CFO (dhr. P. van Gaalen), vanuit het NIP (dhr. C. Nieuwenhuizen), namens de NZR (dhr. G.R. Kramer), namens de VOVB (dhr. H.G.J. van den Berg en de heer R. Brandt uit Santpoort).

Het secretariaat van dit volledig mannelijke gezelschap wordt toegekend aan Mevrouw F.L. Doorduijn-Rijkelijkhuisen (Ministerie voor WVC, directie Geestelijke Gezondheidszorg).

Het besluit treedt in werking op 3 oktober 1987 en werkt terug tot 18-2-1987.

Brief d.d. 6 januari 1988 namens de Staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (namens deze dhr. H.R.G. Veldkamp, directeur Gezondheidszorg Beroepen en Opleidingen) aan hoofden van inservice B-opleidingen²⁷

De brief bevat toestemming aan directies en hoofden van B-opleidingen om –mits e.e.a. tijdig is gemeld aan de Hoofdinspecteur Geestelijke Volksgezondheid- moderne didactische werkvormen te gebruiken en dan ook op andere dan de tot nog toe gebruikelijke wijze toetsen af te nemen.

In de brief wordt gesteld dat de Directeur van de Directie Gezondheidszorg, Beroepen en Opleidingen van het Ministerie van WVC, het eens is met de Hoofdinspectie voor Geestelijke Volksgezondheid, meer in het bijzonder het Permanent Adviesorgaan voor de B-opleiding PAOB, dat in het onderwijs aan B-verpleegkundigen gebruik moet kunnen worden gemaakt van alternatieve didactische werkvormen, zoals onder meer modulair, thematisch en projektonderwijs. Men moet dit echter wèl bekend maken bij de Hoofdinspectie. Met name vorm, inhoud en toegekende selectie van de gekozen toetsvorm zijn van belang. Veldkamp spreekt de verwachting uit dat alle melders met de Hoofdinspecteur in goed overleg tot een oplossing zullen komen. Het is een brief die de politiek van het ministerie om te komen tot grotere uniformiteit in de eindtoetsing radicaal lijkt te doorkruisen.

De brief is met onmiddellijke ingang van kracht.

Brief d.d. 8 januari 1988 namens de Staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (namens deze dhr. H.R.G. Veldkamp, directeur Gezondheidszorg Beroepen en

²⁶ Met dank aan Nico Bringmans, voormalig hoofd van de B-opleiding van PMS Vijverdal te Maastricht, voor toezending van dit stuk.

²⁷ Met dank aan Nico Bringmans, voormalig hoofd van de B-opleiding van PMS Vijverdal te Maastricht, voor toezending van dit stuk.

Opleidingen), aan alle hoofden van inservice-opleidingen, kenmerk GD VGZ/GB0/VVBO nr. 10051²⁸

Deze brief behelst de bekendmaking van uitstel van de invoering van landelijke eindtoetsen en geeft informatie over de stand van zaken rond dergelijke eindtoetsen.

Men verwacht thans dat nader geconcretiseerde eindtermen pas per 1-1-1989 gereed zullen zijn. Men verwacht dan ook dat pas bij opleidingen die beginnen na 1 januari 1988 (en waarvan de leerlingen effectief pas aan hun eindexamen toe zijn in 1991) een landelijke eindtoets afgenomen kan worden. Door Stichting Beta (A-opleiding) en het CITO (B-, Z- en Zv-opleiding) werkt –in samenwerking met deskundigen uit het veld- hard aan het tot stand komen van eindtoetsen. Veldkamp geeft zo concreet mogelijk informatie over de stand van zaken. Voor de B-opleiding is het volgende relevant: de Centrale Eindexamencommissie voor de B-opleiding is geïnstalleerd. In die eindexamencommissie zitten vertegenwoordigers van de belanghebbende organisaties, van de Vereniging van Opleiders voor de Verplegende Beroepen (VOVB), en van het Staatstoezicht op de Geestelijke Volksgezondheid. Het CITO werkt met werkgroepen waarin velddeskundigen zijn genodigd. Voor de eindtermen worden ‘casusposities’ (beschreven praktijksituaties) bedacht. Ook worden op die casussen gerichte vragen ontworpen. Deze produkten worden vervolgens beoordeeld door de Centrale Eindexamencommissie en door de Minister van WVC. Schriftelijke eindtoetsen (aan de hand van casussen waarover zowel open als gesloten vragen worden gesteld) zullen voortaan plaatsvinden op het centraal opleidingsinstituut van de aangesloten instellingen. De duur van een eindtoets is maximaal 2 dagdelen van elk 3 uur; het gaat over 4 casusposities. De gesloten vragen worden ingezonden naar CITO en aldaar verwerkt. De open vragen worden eerst beoordeeld door het Hoofd van de Opleiding en daarna ook naar het CITO gezonden . volgens tevoren aangeleverde correctiemodellen. Als alle formulieren binnen zijn worden deze door het CITO machinaal verwerkt. Aan de hand van een vooraf gestelde cesuur (voldoende/onvoldoende) zal de leerling worden beoordeeld. Na elke schriftelijke toets zal het CITO de eindtoets evalueren met de betrokken opleidingsinstellingen.

Omdat de tijdsdruk waaronder gewerkt wordt hoog is en de verwachting bestaat dat opleidingen zich onvoldoende voorbereid achten, wordt eerst nog een overgangsfase ingesteld. Wat de B-opleidingen betreft zullen in die overgangsfase drie door de Minister vastgestelde eindtoetsen worden afgenomen: op 15-1-1990, op 5-3-1990 en op 3-9-1990. Ondertussen is het in deze fase echter ook toegestaan dat hoofden van B-opleidingen zelf schriftelijke eindtoetsen ontwikkelen en deze zelf afnemen.

De kosten van een eindtoets zijn nog onduidelijk.

Veldkamp verwacht dat hij medio 1988 een bijstelling zal aanleveren in de opleidingsregelingen. Voor de B-opleidingen verwacht hij dat er 4 afnamemomenten per jaar nodig zullen zijn, met herkansingen en een datum voor een eindgesprek.

De ingangsdatum van de eindtoetsen is dus nog volstrekt onduidelijk, doch Veldkamp verwacht dat de B-opleidingen in 1991 4 eindexamenmomenten zullen kennen. Een lesgroep die in januari 1988 is begonnen zal bv. op 21 januari 1991 opgeroepen worden voor de eindtoets; een kans op herexamen zal geboden worden op 4 maart, en in april en mei moeten dan vervolgens met deze kandidaten de eindexamengesprekken gevoerd worden.

Het schijnt dat een aantal instellingen wel met de ontwikkelde casuïstieken heeft gewerkt.²⁹

Brief van het Directoraat Generaal Volksgezondheid, afdeling GBO, hoofdafdeling Verzorgende en Verplegende Beroepen, nr. 518578, d.d. 27 januari 1989, aan de directies en hoofden van Opleidingen aan Psychiatrische Ziekenhuizen.³⁰

²⁸ Met dank aan Nico Bringmans, voormalig hoofd van de B-opleiding van PMS Vijverdal te Maastricht, voor toezending van dit stuk.

²⁹ Informatie van de betrokken medewerkers van het CITO, Joop Pieterse en Joost Schotten.

³⁰ Document uit mijn eigen persoonlijk archief, opgebouwd toen ik in PMS Vijverdal werkte als staffunctionaris voor de verpleging (1988-1999)

Bekendmaking van door het CITO uitgewerkte eindtermen voor de B-opleiding ten behoeve van een eventuele –dat besluit moet nog vallen- landelijk af te nemen, schriftelijke eindtoets. In dit document (van 119 pagina's!) zijn de 5 eindtermen uit de Regeling Opleiding B-verpleegkundige 1986 nader uitgewerkt in sub-eindtermen die ieder voor zich een groot aantal omschreven en toetsbare items onder zich verenigen waarop de leerling-B-verpleegkundige bij zijn eindexamen schriftelijk getoetst kan worden. Bijvoorbeeld: *Eindterm 1. De beroepsbeoefenaar kan de relatie cliënt-verpleegkundige vorm en inhoud geven*, is doorgedetailleerd naar 9 sub-eindtermen:

1. De psychiatrisch verpleegkundige kan een verpleegrelatie aangaan, onderhouden en hanteren, beëindigen en evalueren (40 items)
2. De psychiatrisch verpleegkundige is in staat om vanuit de hulpvraag van de cliënt (cliëntstelsel) het zelfzorgpatroon, het zelfzorgtekort en de zorgbehoefte op systematische wijze te observeren, te analyseren en te interpreteren (155 items)
3. De psychiatrisch verpleegkundige kan een verpleegplan opstellen (26 items)
4. De psychiatrisch verpleegkundige is in staat het verpleegkundig handelen te bespreken, af te stemmen op het hulpverleningsproces en de continuïteit van zorg te bewaken (17 items)
5. De psychiatrisch verpleegkundige is in staat om op systematische en methodische wijze een verpleegplan, dat gericht is op het overnemen/ondersteunen van de zelfzorg-activiteiten van de cliënt uit te voeren en te evalueren (19 items)
6. De psychiatrisch verpleegkundige is in staat om vanuit de verpleegkundige deskundigheid te participeren in de behandeling van andere disciplines (22 items)
7. De psychiatrisch verpleegkundige kan een tolkfunctie ten behoeve van de cliënt vervullen (45 items)
8. De psychiatrisch verpleegkundige is in staat verantwoordelijkheid te dragen voor het beroepsmatig handelen (12 items)
9. De psychiatrisch verpleegkundige is in zijn verpleegkundig handelen in staat de beroepsattitude gestalte te geven (19 items)

In totaal zijn er dus 355 toetsbare items bedacht, alleen al voor Eindterm 1.

Dhr. H.R.G. Veldkamp is er enthousiast over.

Deze eindtermen zijn in de praktijk echter niet gebruikt, als gevolg van onderstaande brief.

Brief van het Directoraat Generaal Volksgezondheid, afdeling GBO, hoofdafdeling Verzorgende en Verplegende Beroepen, nr. 520057, d.d. 7 april 1989, aan de directies en hoofden van alle inservice-opleidingen

Deze brief behelst het intrekken van de voornemens tot schriftelijke eindtoetsen aan de hand van de duizenden geconcretiseerde items zoals aangeleverd door Stichting Beta en CITO.

Veldkamp deelt mee dat hij met betrekking tot de invoering van een schriftelijke landelijke eindtoets een negatief advies heeft gekregen van de Begeleidingscommissie van het project en dat hij dit negatieve advies opvolgt. De Begeleidingscommissie blijkt van mening dat de doelstelling die met eindtoetsing werd beoogd niet gehaald kan worden met een toets die zich beperkt tot de cognitieve delen van de eindtermen. *“In de opleidingsregeling is de ontwikkeling van integratie van theorie en praktijk duidelijk herkenbaar. Het consequent blijven hanteren van deze gedachtengang leidt tot een afsluiting van het leerproces en toetsing van het eindproduct door middel van een geïntegreerde eindtoets die de aanstaande beroepsuitoefening in zijn gehele omvang en samenhang kan bestrijken.”*

De leden van de begeleidingscommissie zijn bang dat de toets tot het ongewenste effect zou leiden dat de inservice opleidingen de affectieve en psychomotorische ontwikkeling van de leerlingen onvoldoende zullen stimuleren. Bovendien vindt men ook dat als één onderdeel landelijk wordt getoetst (nl. de kennis) aan de scholen de mogelijkheid wordt ontnomen om een geïntegreerde toets (kennis, attitude, vaardigheden) te ontwerpen.

Veldkamp heeft zich gedwongen gezien het oordeel van de commissie op te volgen en stelt als voorwaarde dat een ander instrument wordt ontwikkeld om de kwaliteit van het Inservice Onderwijs te waarborgen.

De brief is per direct van kracht. Alle hoofden van inservice-opleidingen worden voortaan dus weer geheel zelfstandig in staat geacht de vorderingen van hun leerlingen te beoordelen.

Brief d.d. 9 mei 1990 aan de Tweede Kamer van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen dr. ir. J.M.M.Ritzen en Staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur Hans J. Simons, nummer DGVGZ/GBO/OZ-527269 over de toekomst opleidingen verpleegkundigen en ziekenverzorgenden.

In de brief wordt meegedeeld dat het Instituut voor Onderzoek van Overheidsfinanciën in 1989 een rapport heeft gepubliceerd waarin wordt 'beargumenteerd' dat budgettair neutraal omzetten van inservice-onderwijs naar dagonderwijs niet haalbaar is.³¹ Op basis van dit rapport besloten Minister Ritzen van Onderwijs en Staatssecretaris Simons van Volksgezondheid in maart 1989 dan ook dat het Kabinetbesluit uit 1980 geen doorgang kon vinden.³² In onderhavige brief aan de Tweede Kamer doet het tweetal uit de doeken wat er dan wèl moet gebeuren. De brief omvat een voorstel voor 'regionale experimenten' met beroepskrachtenplanning en 'mengvormen van verpleegkundig onderwijs' (dat wil zeggen samenwerking tussen inservice-onderwijs en dagscholen) op MBO en HBO-niveau. De Ministers schrijven dat ze streven naar een stelsel waarbij de theoretische kennis-overdracht gaat vallen onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Onderwijs, doch waarbij de verantwoordelijkheid voor de vorming van verpleegkundigen in de praktijk blijft vallen onder eindverantwoordelijkheid van de zorginstellingen en dus onder het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Gedurende de experimenteerfase wordt een Commissie belast met het formuleren van eindtermen voor dit nieuwe onderwijs. Men zal zowel op MBO- als op HBO-niveau twee opleidingsvarianten creëren: één met leren plus (betaald) werken en één met leren plus (onbetaald) stage lopen.

Op basis van deze brief wordt een aantal experimenteerregio's aangewezen en start een periode met experimenten op het gebied van opleiding. In de eerstvolgende jaren zal alle aandacht in Nederland daarop gericht zijn. Aan de inservice-opleidingen als zodanig wordt verder nauwelijks meer gesleuteld.

³¹ Janssen, R.T.J.D. en Langerak, J.C.H.M., (februari 1989). *Opleiden: binnen of buiten het huis?* (Den Haag: Instituut voor Onderzoek van Overheidsuitgaven), 17.

³² Een stuk uit het Archief van de Commissie OBZ/PAOB in 1989 van Chris de Bont